

BUZINKAY NÓRA

**FESZTIVÁLKULTÚRA A MAI MAGYAR FIATALOK
KÖRÉBEN**

Szakedolgozat

**Szociológia BA szak
Nappali tagozat**

Témavezető: dr. Szabó Ildikó

Debreceni Egyetem
Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

2010

FESZTIVÁLKULTÚRA A MAI MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN

írta

Buzinkay Nóra

Kijelentem, hogy a szakdolgozat megfelel a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszéke által támasztott tartalmi és formai követelményeknek

Államvizsga-bizottság elnöke

Témavezető

Bíráló

Debrecen

2010

Alulírott **Buzinkay Nóra** kijelentem, hogy a jelen szakdolgozat a saját munkám, amely kizárólag a saját kutatásaimon illetve a hivatkozásokban és a felhasznált irodalomjegyzékben megjelölt információkon alapul. Kijelentem, hogy kutatásaim során és a szakdolgozatomban nem sértettem meg más szerzők vagy intézmények szerzői jogait. Kijelentem, hogy a jelen szakdolgozat sem annak részei nem kerültek benyújtásra egyetlen felsőoktatási intézményben sem diplomamunkaként vagy szakdolgozatként, vagy azok részeként.

Debrecen, 2010. március 31.

aláírás

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	0
Bevezetés	1
1.) Európai fiatalok a XX. század második felében.....	2
1.1 Az ifjúkor két típusa	2
1.2 Az ifjúság fogalma.....	3
1.3 Az ifjúsági életszakasz nyugat-és kelet-európában	4
1.3.1 Ifjúsági korszakváltás Magyarországon.....	5
2.) Fesztiválok kialakulása.....	6
2.1 A hippizmus mozgalom és hatásai	7
2.2 Az ös-Woodstock és hagyatéka	8
2.3 Jelentősebb külföldi fesztiválok.....	10
2.4. Magyarországi helyzet	11
2.4.1. Fesztiválok egyedisége	12
2.4.2. A Sziget Fesztivál	14
2.4.3. Egyéb hazai fesztiválok	16
2.4.4. Fesztiválok kategorizálhatósága	17
3.) Eddigi kutatások	18
3.1. Sziget-kutatások.....	18
3.2 Egyéb kutatások	22
4.) Hegyalja Fesztivál	24
4.1. Eddigi kutatások a Hegyalja Fesztiválról	25
4.2. Színpadok megfigyelése	28
4.3. Egyéb programok.....	31
4.4. Saját kutatás	32
4.4.1. Kérdőíves vizsgálat.....	32
4.4.2. Interjúelemzés	36
5.) Kiegészítő vizsgálat a nyírbátori Azfeszten	42
6.) Összegzés	45
Felhasznált irodalom.....	47
Táblázatok jegyzéke	51
Ábrák jegyzéke	52
Képek jegyzéke.....	53
Függelék.....	54

Bevezetés

...haverok, buli, sör, sátorozás. Sokan jellemzik így a mai fesztiválokat. Általánosságban kijelenthető, hogy a fesztiválok térnyerése mára világjelenséggé vált. Ezek a rendezvények hosszú időn keresztül formálódtak, számos különbség figyelhető meg a negyven évvel ezelőtti és a mai fesztiválok között, de van, ami állandó. A korábbi fesztiválok főként a zenei programokra koncentráltak, de fontos elemük volt a lázadás is. A mai rendezvények azonban már nem csupán zenei koncertek összességei, hanem ezeken túl egyfajta közösségi élményt is biztosítanak, sajátos életformát jelentenek, és nem utolsósorban az élőzenét hirdetik. Ez azért is fontos, mert napjainkra az mp3-mp4 lejátszók korában az élőzenés koncertek iránti érdeklődés hanyatlani látszik, mivel otthoni fotelünkben, vagy akár a buszon is meghallgathatjuk kedvenc számainkat. A 21. században, a számítógépek és az individuális tevékenységek korában fontos lehet egy olyan rendezvény, mely képes összehozni pár napra az embereket. A fesztiválok fontos szerepet töltenek be a társadalomban olyan szempontból, hogy segíthetik a tolerancia és a szolidaritás elterjedését, hiszen lehetőség van különböző emberek, kultúrák, szubkultúrák megismerésére, és mint ilyen alkalmas lehet szociológiai vizsgálódásra. Manapság szinte mindenkinek van valamilyen viszonyulása ezekhez a fesztiválokhoz: sokan elítélik, mert esetleg csak azt az oldalát ismerik ezeknek a rendezvényeknek, hogy ezek az alkohol-és drogfogyasztás „fellelgyárjai”; mások egész nyarukat, vagy egész szabadságukat rááldozzák a fesztiválokra, mert számukra a szabadságot, a mindennapokból való kilépést jelentik; sokan pedig divatból járnak el fesztiválozni, mert mára ez is egyfajta „sikk” lett bizonyos körökben.

A témát saját indíttatásból is választottam, mert érdekelnek ezek a rendezvények: részben azért, mert magam is már több éve látogatom például a tokaji Hegyalja Fesztivált, mely saját kutatásom tárgyát is képezi.

1.) Európai fiatalok a XX. század második felében

A fiatalokat érintő egyik legmeghatározóbb változás Nyugat-Európából indult ki a hatvanas években, és a nyolcvanas évekre ifjúsági korszakváltás zajlott le. Jellemzője az ifjúkor kitolódása, a fiatalokat ellenőrző hagyományos intézmények helyébe (család, közvetlen környezet) közvetett intézmények léptek (fogyasztói ipar, média), megnőtt a fiatalok önállósága, függetlensége, kiéleződtek a konfliktusok a fiatal és a szülői generáció között. (Gábor 1993)

Jürgen Zinnecker szerint *„az ifjúságon egy hosszú távú és társadalmilag biztosított individuális fejlődési folyamatot értenek. Ebben a kulturális tőkének, mint a modern reprodukciós módok összességében egyénileg elsajátítható hatalmi forrásnak a növekvő jelentősége fejeződik ki.”* (idézi Gábor 1993: 5)

1.1 Az ifjúkor két típusa

Zinnecker a kilencvenes évek elején kétféle ifjúsági korszakról beszélt: az egyik az ipari társadalmakra jellemző átmeneti szakasz, a másik a posztindusztriális társadalmakra jellemző iskolai ifjúsági korszak.

Az átmeneti ifjúsági korszak Nyugat Európában a hatvanas években kezdődött. Jellemző rá, hogy leginkább egy kényszer életeseményként fogható fel, mely felkészíti a fiatalokat a munkába állásra és a családalapításra. A fiatalok a felnőtt társadalomhoz alkalmazkodnak, nem alakul ki egy különálló ifjúsági életszakasz, bár Watts és Zinnecker rávilágít arra, hogy az ötvenes években a populáris kultúra segítségével kezdett kialakulni egy önálló ifjúsági kultúra. (idézi Gábor 1993: 8) Az ifjúságra ebben az életszakaszban leginkább a család, a munkahely, a szomszédság van hatással, ellenőrzésük is közvetlen intézményeken keresztül történik (pl. család). Ez az időszak csak a szakma megszerzésére korlátozódik: korai munkavállalás, korai családalapítás jellemzi. A nyugat-európai társadalmakban a hatvanas évek végén kezd felbomlani ez az átmeneti korszak, azonban a kelet-európai társadalmakban éppen ekkor kezd kibontakozni. (Gábor 1993) Egyes kutatók szerint a magyar fiatalok civilizációs késése az ifjúsági orientációs minták szempontjából a nyolcvanas évek közepén éppen harminc

év volt: a német fiatalok 1954-es adatai hasonlítottak a magyar fiatalok 1985-ben mért adataihoz.¹ (Molnár 1996: 11)

Az iskolai ifjúsági korszak igazán a hetvenes évektől kezdve váltotta fel az átmeneti szakaszt Nyugat-Európában, de a hatvanas évek végén már megmutatkoztak jelei mind Amerikában, mind pedig Nyugat-Európában. A hatvanas évek Amerikában a vietnámi háború időszaka, valamint főként a fiatalok lázadásaként megjelenő hippikultúra is erre az időszakra tehető. Európában is érezhető volt a változás „szele”, ez az 1968-as diáklázadásokban fejeződött ki. Erre a korszakra már jellemző, hogy az ifjúkor egy önálló életszakasszá válik, és már nemcsak az iskolai képzéshez kötődik. Az iskolai képzés által kínált karrier lehetősége mellett megjelennek az iskolán kívüli alternatívák is, mint például a sport, a zene, vagy a politikai mozgalmak. A fiatalokat az iskolai ifjúsági korszak egy időre felmenti a munkába állás és a családalapítás alól, így tág tere nyílik a szabadidő felhasználásának. Thorstein Veblen szerint ezzel az ifjúkor a „henyélés időszakává” válik. (idézi Gábor 1993: 7) Fontos szerepet játszik ebben az időszakban a szexualitás, együttélés kipróbálása is, meghatározóvá válik a kortárs csoportok szerepe, a média és a fogyasztói ipar befolyása. A hetvenes évektől a fiatalok mintakövetőkből mintaadókká is váltak, jellemző volt a felnőttek normáinak megszegése, a fiatalok kialakították saját mentalitásukat, magatartási mintáikat. (Gábor 1993)

A posztindusztriális társadalmakban a szabadidő megnövekedésével párhuzamosan kialakult egy jól jövedelmező, és egyre szélesedő szabadidőipar. Kabai Imre kifejti, hogy a posztmodern kor ifjúsága a „bizonyítványok megszerzésének kényszere alatt él”, a családok is arra buzdítják a fiatalokat, hogy minél tovább és többet tanuljanak. A fiatalokat egyre jobban meghatározzák a fogyasztói kultúra értékei, és ezen belül is elterjedni látszanak a hedonista elemek. (Kabai 2007)

1.2 Az ifjúság fogalma

Az ifjúság meghatározásával kapcsolatban több fogalmat is találhatunk. Jürgen Zinnecker a kilencvenes évek elején az ifjúság értelmezésére bevezeti a moratórium fogalmát:

¹ Az önérvényesítés és a családról való leválás („privatizálódás a német szaknyelvben), valamint az önérvényesítés és alkalmazkodás kapcsolatát mérték különböző mutatókkal mind a német, mind pedig a magyar fiataloknál.

„Az ifjúkor élettörténetileg képez egy moratóriumszakaszt, többek között, az életpályán belül. Az ifjúság mások mellett a társadalmi hálózaton képez egy moratóriumcsoportot, amelyek egymással és a nem-moratóriumcsoportok sokrétegeúségével állnak kölcsönhatásban. Henyélő csoportokat találunk a társadalomból kivetettek között, mint például a csavargók. Az ifjúság intézményén belül kialakulnak olyan jellegzetes életmódok és habitusok, amelyek a valós élethelyzettel ellentétben az ifjúságot kultúraként objektiválják és ezeket a társadalmi tér más csoportjai utánozhatják és kölcsönözhetik.”²
(idézi Gábor 1993: 9)

Andorka Rudolf szerint azokat tekinthetjük fiatalnak, *„akik már nem gyermekek, de még nem felnőttek, vagyis nem kezdték el a rendszeres kereső munkát, nem alapítottak családot”* (Andorka 2006: 330). Általában a 18 éves kort szokták megjelölni, mint a fiatalság felső korhatárát, azonban az iskolában töltött idő meghosszabbodásával, a munkavállalás és családalapítás kitolódásával az ifjúsági életszakasz is feljebb tolódik.

1.3 Az ifjúsági életszakasz nyugat-és kelet-európában

Az eddig leírtak alapján elmondható, hogy a fiatalság életében számos változás történt. Bourdieu szerint olyan átalakulásról van szó, amelyben folyamatosan megfigyelhető a kulturális tőke felértékelődése. Fokozódik az individualizáció, kialakult egy átfogó ifjúsági életmód, szabadidős karrierrek sokfélesége jelent meg, hamarabb kezdődik, azonban később ér véget a fiatal életszakasz, növekszik az ifjúság kulturális autonómiája, a fiatalok kialakítják saját mintáikat, megindult a magas kultúra és a populáris kultúra közötti választóvonal eltűnése, valamint a nyolcvanas évekre meghatározóvá vált az alternatív, agresszív, és fogyasztói ifjúsági kultúra (Gábor 1993). Magyarországon az alternatív kultúra térhódítása csak az új évezredben indult meg igazán, bár néhány jegye már a nyolcvanas években is megmutatkozott (pl. a zenében).

Stumpf István kilencvenes évek eleji véleménye szerint különbséget kell tenni *„az ifjúság, mint társadalmi szereplő (nyugat-Európa), illetve az ifjúság, mint a szociális válság hordozója (kelet-Európa)”* Szerinte a kelet-európai fiatalok nagy részének nincs lehetősége bekapcsolódni a kulturális tőkékért folytatott harcba (Stumpf

² Eredeti mű: Zinnecker, Jürgen (1991): Jugend als Bildungsmoratorium. Zur Theorie des Wandels der Jugendphase in west- und osteuropäischen der Gesellschaften. In: Osteuropäische Jugend im Wandel. W. Melzer, W. Heitmeyer, L. Liegle, J. Zinnecker (Hrsg.) Juventa Verlag, Weinheim und München: 11-12 seite

1992: 11-12). Gábor Kálmán szerint nem szabad azt gondolnunk, hogy a kelet-európai fiatalok a nyugat-európai fiatalok utánezatai lennének.

Közös elemként tekinthetünk arra a folyamatra, miszerint a hagyományos szocializációs színterek ellenőrzési szerepük egy részét átadják az iskolai intézményeknek (Gábor 1993). Ez a folyamat nem új jelenség, ugyanis a fejlett ipari társadalmak kialakulásával már kezdetét vette.

1.3.1 Ifjúsági korszakváltás Magyarországon

Magyarországon Gábor Kálmán adaptálta Jürgen Zinnecker ifjúsági korszakváltás elméletét, mely a kilencvenes évektől vette kezdetét és a magyar fiatalok a 21. század elején léptek be az iskolai ifjúsági korszakba. Gábor Kálmán összekapcsolja ezt a folyamatot a felsőoktatás expanziójával: 1994 és 2000 között 73%-kal nőtt a felsőoktatási hallgatók száma, és ez a növekedő tendencia később is folytatódott. A hazai elmélet is többnyire azokat a pontokat tartalmazza, amelyeket a nyugati: egyre hosszabb időt töltenek a magyar fiatalok is az iskolában, nyugat-Európához hasonlóan itt is csökken a család, szomszédság ellenőrző szerepe, megnő a média és a fogyasztói ipar befolyása, erősödik a kortárs csoportok szerepe, a fiatalok korán önállósodnak, azonban egyre később alapítanak családot vagy vállalnak munkát. Gábor Kálmán szerint mindezek a folyamatok vezettek a „fesztiválok ifjúságának” kialakulásához hazánkban. Ezt támasztja alá az Ifjúság 2004 egy felmérése is (országosan reprezentatív) miszerint minden tízedik 15-29 év közötti fiatal volt a Szigeten a felmérést megelőző három évben. „A fesztiválok ifjúságának kialakulása a fogyasztás differenciálódásával és a kommunikációs státusz teljes megváltozásával jár együtt.” (Gábor 2005: 14) Az egyre hamarabbi piaci szereplővé válást jelzik a fesztiválok, kereskedelmi tévék és rádiók térhódítása különösen a fiatal korosztály körében (Gábor 2004).

„Az ifjúsági korszakváltás egyet jelent az ifjúsági kultúra kialakulásával, az ifjúsági kultúra színessé válása, alternatív jellege feltételezi ugyan a piac meghatározó szerepét, ugyanakkor feltételezi a civil szféra szerepének erősödését is, ebben meghatározó szerepet játszik a média világa.”

(Gábor 2007: 17)

2.) Fesztiválok kialakulása

A fesztiválok kialakulásának témájánál szükségszerű áttekinteni röviden a zenei élet változásait is. A hatvanas évek elejétől a zenei életben Európa veszi át a vezető pozíciót, melyben nagy szerepe volt az angliai Beatles zenekarnak, mely meghonosította a beatzenét Európában.³ Kezdetben a beat, pop, illetve a rockzene egymás szinonimái voltak, és szorosan kapcsolódtak a diáklázadásokhoz, tekintélyellenes mozgalmakhoz, azonban a hetvenes évektől a populáris műfaj levált a rockzenéről, és attól kezdve egyre hatalmasabb üzletággá nőtte ki magát. (Szapu 2002) Leonard Bernstein 1967-ben így nyilatkozott egy tévéinterjúban a rockzenéről:

„Figyeljétek jól a dalok szövegét. Közölnek valamit. Sokmillió fiatal gondolatvilágát fejezik ki. Nagyon sok témát érintenek: polgárjogok, béke, elidegenedés, miszticizmus, kábítószer és elsősorban a szerelem. Úgy gondolom mindez része annak az áttörésnek, amely már 50 éve tart. De most fordult elő először, hogy a fiatalság befolyásolhatja az egyik legfontosabb mass médiát, a hanglemezt. Ez a zene minden lármájával és szövegeivel bizonytalanná tesz bennünket, de komolyan kell venniünk, mert talán meg tudhatunk valamit a jövőnkéről.” (idézi Sebők 1981: 321)

A hetvenes években jelent meg a punk, mint egy új zenei hullám. A punk zene első tömeges demonstrációjára 1976-ban került sor: ezen a rendezvényen fellépett többek között a Sex Pistols és a Subway is. A punkok pénznélküli, munkanélküli srácokból alakult ki, akiknek csak az utca és a banda maradt, valamint a koncertek, ahol lehetőségük akadt a feszültségek és indulataik levezetésére és kiélésére. (Sebők 1981)

A fesztiválokkal kapcsolatban meg kell említeni a szubkultúra fogalmát is, valamint annak kutatásait. Meglétükre a 20. század második felében kibontakozó (előbb Amerikában, majd Európa nyugati részén is) mozgalmak, ifjúsági ellenkultúrák mutattak rá: hippik, beatek, rockerek, punkok, anarchisták, diákaktivisták, stb. Rolf Schwendtner álláspontja szerint a *„társadalomnak vannak olyan részei, amelyek elhajlanak a kultúrától, azaz az uralkodó értékek és intézmények egész rendszerétől: ezek a szubkultúrák. A szubkultúráknak lázadó természete változásra kényszeríti a társadalmat. A társadalom a szubkultúrákkal való szembesülés révén a maga kultúráját, értékrendjét stabilizálja. A szubkultúrák ellenkörnyezetet, ellennyilvánosságot teremtenek, s így védelmet nyújtanak a kötelező konformizálódással szemben.”* (idézi

³ A beat, mint irányzat eredetileg San Franciscóban született meg 1957-ben.

Keszeg 2007: 9) Ma már viták folynak a szubkultúra fogalmának használhatóságáról, egyesek a csoportkultúra kifejezést (Szapu 2002) preferálják, vagy beszélnek ifjúsági szubkultúráról, zenei szubkultúráról. Sarah Thornton a szubkultúra fogalmát párhuzamba állítja a magas kultúrával. Szerinte „mindkét kultúra elitista, résztvevői a kívülállók számára hozzáférhetetlen tudással és ízléssel rendelkeznek, képviselői rettegenek a tömegkultúrától, a popularizálódástól, valamint a profanizálódástól”. (idézi Kacsuk 2007: 35)

2.1 A hippizmus mozgalom és hatásai

A fesztiválok kialakulására jelentős hatással volt a hippizmus mozgalom. A hatvanas évek elejére tehető a legelső ilyen közösség megalakulása Amerikában. Képviselői a békét, és a szeretetet hirdették, tiltakoztak a háborúk (erre az időszakra tehető a vietnámi háború, mely az amerikai lakosság heves tiltakozását váltotta ki), valamint a fogyasztói világ ellen. A hippizmus azonban fogékonyak voltak a keleti filozófiák és vallások iránt, szabadon kezelték a drogfogyasztást. Erről a korszakról szól a világhírű musical, a Hair is. A mozgalom szinte késés nélkül megjelent Nyugat-, majd Kelet-Európában is (ehhez hozzájárult az is, hogy a háborúban való részvétel elől sok amerikai fiatal szökött Kanadába, valamint Európába, és így általuk közvetlenül terjedt a mozgalom). Szapu Magda szerint:

„A hippizmus mozgalom az ifjúság nemzetközi lázadássorozatának egyik fontos, jellegzetes tünete. (...) A jómódú középosztály egyetemre járó gyermekei teremtette amerikai ellenkultúra a domináns kultúrával való szembenállás. A rockzene közvetítette közösségi tudat erejébe vetett hit, a szexuális szabadságon túl a személyes kapcsolatok tisztelete, az erőszak, agresszivitás elleni küzdelem.” (Szapu 2002: 112-113)

A hippizmus saját öltözködési stílust teremtettek: színes batikolt ruhákat, sarukat, hosszú tarisznyákat hordtak. A hetvenes évekre a mozgalom eltűnt, számos eleme (öltözködés) pedig bekerült a fogyasztói kultúrába. A legnagyobb hippizmus összejövetel az 1969-es woodstock-i fesztivál volt.⁴

⁴ A vietnámi-háborúban való részvétel leginkább a fiatalokat érintette, és a koncertek a háború elleni tiltakozás természetes közegei voltak.

A hippy mozgalommal szorosan összekapcsolódik a drogfogyasztás (főként a marihuánás cigi) fogalma. A tiltások ellenére a különböző stimuláns szerek világszerte fokozatosan elterjedtek, és a nyolcvanas években már széleskörűen használták ezeket főként Amerikában. Ez a széleskörű elterjedtség összekapcsolódott egy új zenei irányzat, az acid house elterjedésével, mely állandóan lüktető ritmusaival folyamatos táncra készítette a bulik látogatóit. Az acid house partyk fokozatosan elválaszthatatlanná váltak főként az ecstasy használatától. (Demetrovics 2000) Gábor Kálmán szerint a hippik számára nem is igazából a drogok közvetlen hatása volt a vonzó, hanem az, hogy ez által lehetővé vált számukra a „normális társadalom” határainak átlépése. (Willis 1976)

2.2 Az ős-Woodstock és hagyatéka

Ha fesztiválról - főként, ha külföldi fesztiválról - van szó, akkor az idősebb korosztálynak, de sok fiatalnak is Woodstock jut eszébe először.

A Rolling Stone magazin a „legjelentősebb eseménynek” nevezte a rock történelmében, az 1969 augusztusában Bethel-ben⁵ megrendezett Woodstock Music & Art Fair-t (Zenei és Kulturális Vásár). A fesztiválnak négy főszervezője volt: Michael Lang, Artie Kornfeld, John Roberts és Joel Rosenman. A rendezők várakozásait jóval felülmúlva közel félmillió ember jött itt össze, azonban Johni Mitchell szerint ez több volt 400ezer ember összejövetelénél és zenei koncerteknél: *„Woodstock a gyönyör egy szikrája volt, ahol félmillió ember érezhette, hogy ők egy jobb organizmus részei lehetnek”* ⁶ A megnövekedett érdeklődés miatt már az első nap káosz alakult ki: elfogytak az élelmiszerek, hatalmas dugók keletkeztek. Mindezek ellenére a félmillió tömeg *„önfeledten oldódott fel a koncertek, kábítószeres, és a korlátok nélküli szexualitás egyvelegében.”* (Morvay – Sebestyén 2009)

Sebők János így ír az Új Hullámig című könyvében:

„Jöttek, hogy három napig a szabad ég alatt esőben, szélben, viharban és napsütésben, sátorozva, hálósákokban, gumimatracokon vagy a puszta földön fekvve, a zene és egymás közelségének békés mámorában, a füvet szívva, szeretkezve, a rockzene segítségével álmodják néhány napig egy

⁵Hamar kiderült, hogy Woodstock-ban nincs elég hely, egy másik helyszínen, Wallkillben pedig a helyi lakosság tiltakozása miatt nem rendezhették meg a rendezvényt, így került a fesztivál egy 243 hektáros tejgazdaság területére.

⁶ „About Woodstock”, <http://www.woodstock.com/1969-festival/>, utolsó látogatás: 2009.09.12.

elfogadhatóbb valóság, egy másik Amerika utópiáját.” (idézi Jávorszky Béla Szilárd 2002: 34)

A résztvevők hittek abban, hogy a kábítószeresek segítségével a Földre tudják képzelni a Paradicsomot. A fesztiválon fellépett többek között az akkor még ismeretlen Santana, valamint Joe Cocker, Janis Joplin, Jimi Hendrix, és a the Who is.

Woodstock hatása világméretű lett, kevesen tudják, hogy létezik Woodstock fesztivál például Kínában is, valamint az 1994-es Sziget fesztivál neve Eurowoodstock volt a jubileumi időpont miatt. Idővel a Woodstock által képviselt ellenkultúrát magába olvasztotta a fogyasztói világ: bekerült a hippie öltözék is a divatba, a lázadást kifejező zenéből pedig a szórakoztatóipar egyik legjobban jövedelmező üzletága lett (Morvay – Sebestyén 2009).

1. kép: Jimmy Hendrix fellépése Woodstock-ban

A huszonötödik évfordulón megrendezett Woodstock fesztiválnak „Változatosság” volt a neve. Közel 350ezer ember vett részt a rendezvényen, és valóban a zenei stílusok változatosságát képviselte: a fesztiválozók hallgathattak rock, hip-hop, soul, blues, folk, metál, punk, alternatív, reggae, gospel, vagy akár elektronikus koncerteket is. A fellépők is a világ minden tájáról érkeztek: ott volt például Youssou N’Dour Afrikából, vagy Zacchero Olaszországból. Wavy Gravy, egykori fellépő szerint *„Woodstock nem egy földrajzi hely, hanem egy szellemiség.”*⁷

Az 1999-es fesztiválon történt először említésre méltó rendbontás a Woodstock-fesztiválok történetében. Az utolsó napon komolyabb kavargás alakult ki, amikor a Red Hot Chili Peppers zenekar Jimi Hendrix „Fire” című számát játszotta: körülbelül egy ötvenfős tömeg teherautókat, bódékat kezdett gyújtogatni és a rendőrségnek kellett közbeavatkoznia. Michael Lang elmélete szerint azért alakulhatott ki a káosz, mert a

⁷ „About Woodstock”, <http://www.woodstock.com/1994-festival/>, utolsó látogatás: 2009.09.12.

fiatalság ekkor ment keresztül egy olyan időszakon, amikor úgy érezték, hogy egy meglehetősen nyomorult világot örököltek.⁸

2.3 Jelentősebb külföldi fesztiválok

A nagy-britanniai Glastonbury fesztivál a legnagyobb zöld övezetben megrendezett zenei fesztivál a világon, amelyet 1970-ben rendeztek meg először. Az első rendezvény érdekessége, hogy egy nappal Jimi Hendrix halála után kezdődött.⁹ A fesztivál területe 900 holdas.¹⁰ A közönség különböző életkorú, zenei ízlésű, öltözködésű, nemzetiségű emberekből tevődik össze, ezért tekintik ezt a rendezvényt a magyarországi Sziget Fesztivál egyetlen párjának Európában.

Dániában rendezik meg 1971 óta a Roskilde fesztivált. 1971-ben még csak két napig tartott, és zenei kínálata a jazz, rock, népi és pop műfajából került ki. A látogatók száma évről vére folyamatosan nőtt, illetve nő jelenleg is.

Az Exit fesztivált 2001 óta rendezik meg a szerbiai Újvidéken. Az első alkalom megszervezésében szerepet játszott Slabadan Milošević rezsime elleni lázadás, tiltakozás. Már 2001-ben 200ezer résztvevője volt, és ez a szám a következő években szinte megduplázódott. A szervezők szerint a fesztivál látogatói környezettudatosak, toleránsak, nyitottak a különböző kultúrák felé, és szeretnék jobbat tenni a világot. 2004-ben az MTV zenecsatorna az Exit-tel közösen kampányolt a régióban előforduló csempészet és nemi erőszak ellen. 2005-ben avatták fel a Free Your Mind színpadot, ahol lehetőség van a koncertek látogatásán túl komoly témákat is megvitatni: fiatalok munkanélkülisége, csempészet, gazdaság, korrupció. A Fesztivál évről-évre egyre nemzetközibb lesz.¹¹

Említésre méltó még az ausztriai Novarock, a holland Dynamo Open Air, a német Rock am Ring, vagy a magyar fesztiválozók körében is kedvelt marosvásárhelyi Fél-sziget Fesztivál (sokan a Sziget kistestvérének is nevezik).

⁸ „About Woodstock”, <http://www.woodstock.com/1994-festival/>, utolsó látogatás: 2009.09.12.

⁹ „What is Glastonbury?”, <http://www.glastonburyfestivals.co.uk/information/what-is-glastonbury/>, utolsó látogatás: 2009. 09. 13.

¹⁰ A legenda szerint ezen a területen nyugszik Arthur király.

¹¹ „Exit History”, http://eng.exitfest.org/index.php?option=com_content&task=view&id=553&Itemid=197, utolsó látogatás: 2009.09.13.

2.4. Magyarországi helyzet

A hatvanas évek közepén Magyarországra is begyűrűzött a beat kultúra: hamar kibontakozott az igény a társadalomban az új zene és a vele együtt kialakuló szubkultúra iránt, azonban a kultúrpolitika, valamint az idősebbek nem nézték jó szemmel az új irányzat megjelenését. A szocialista országokban a hatalom mindig ellenséget látott az új kezdeményezésekben, így a beat zenében, és a hamarosan tért hódító hippie mozgalomban is. (Jávorszky – Sebők 2005). Az évtized végétől hazánkban is tért hódított a hippie kultúra, melyben nagy szerepe volt Déry Tibor *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* című művének (1971), valamint az LGT nevéhez fűződő musicalváltozat is hozzájárult a mozgalom ismertségéhez. (Szapu 2002)

Hazánkban is kísérleteztek fesztiválok szervezésével már a hatvanas évektől, azonban ezek sorra megbuktak. Egy fesztivált lehet megemlíteni a hetvenes évekből (1973), melyet Miskolcon rendeztek a diósgyőri stadionban¹², ahol fellépett többek között a Neoton, a Mini, a P. Mobil, a Generál, a KITT-Egylet, és a Bergendy (Jávorszky 2002).

A hazai zenei életben a hetvenes évek elején átalakulás történt: a hatvanas évek nagy zenekarai közül az Illés 1973-ban feloszlott, az Omega is átalakult, valamint a Metro is feloszlott. A zenekarokból kilépett tagok közül sokan új zenekart alapítottak (LGT), vagy szólókarrierbe kezdtek (Zorán). Ekkor robbant be a köztudatba a Piramis együttes, rajongótáboruk egy új ifjúsági szubkultúra képviselői voltak: a „csövesek”. A csövesek között éppúgy megtalálható volt a középosztály fiatalja, mint az alsóbb rétegekből származó fiatalok. Számos új zenekar alakult (például a Beatrice, Hobo Blues Band), sikerük pedig annak tudható be, hogy szövegeik meglepően őszinték voltak, és leginkább ők szólították meg a pártállam fiataljait. Pont őszinte, gyakran a rendszert szidó szövegeik miatt a média nem támogatta ezeket az együtteseket, és fellépéseiket is betiltották. Ezen zenekarok közül idővel voltak, akik beálltak a hivatalos keretek közé, de néhányan vállalták, hogy a nehézségek mellett is kitartanak véleményük és zenéjük mellet (Beatrice, Hobo Blues Band). (Szapu 2002).

¹² „Kis magyar woodstocknak” is nevezték ezt a rendezvényt, közel húszezren vettek részt rajta.

A nyolcvanas években újabb zenei váltás következett be, ezen időszak meghatározó zenekarai: URH, Kontroll Csoport, Európa Kiadó. Csörsz István szerint a nyolcvanas évekre a magyar fiatalok körében erős differenciálódás volt megfigyelhető. Az egyik meghatározó ellentét a diszkósok és a rockzenét kedvelők szembenállása volt. A punk¹³ zene pedig ebben a közegben jelent meg Magyarországon, és eme műfaj rajongóinak tábora is igen széles volt: az egyetemistától a munkásig (idézi Szapu 2002: 115). A szocialista korszakban a fiatalok számára a szórakozás és együttlét lehetőségét főként a házibulik jelentették (Papp 2009), valamint a hetvenes években a tabáni Mini koncertek, vagy a Budai Ifjúsági Parkban¹⁴ megrendezett koncertek. Ezek természetesen politikai felügyelet mellett zajlottak és főként a budapesti fiatalok látogatták, azonban ez a park is bezárt 1983-ra. 1980-ban a Hajógyári-szigeten rendeztek egy úgynevezett „fekete bárányok” koncertet, melyen fellépett a három „kitagadott botránybanda” (Beatrice, P. Mobil, Hobo Blues Band) is, és a közönség száma közel 25 ezerre volt tehető (Jávorszky 2002).

A rendszerváltás után az első, klasszikus értelemben is fesztiválnak tekinthető rendezvényre 1991-ben került sor „Búcsúzzunk szépen Iván” címmel, mint az első kelet-európai rock fesztivál. A fellépők között volt az Ossián, a Pál Utcai Fiúk, a Beatrice, vagy Török Ádám. A szervezők hagyományt szerettek volna teremteni, ez akkor még nem sikerült, hiszen már a következő évben elmaradt az ismétlés. Két évvel később a Sziget Fesztiválnak sikerült megvalósítania az elképzelést. (Jávorszky 2002)

Ma Magyarországon egyre meghatározóbbá válik az alternatív irányzat, mely megfigyelhető a fesztiválok zenei felhozatalában is. Ez a jelenség az Mr2 Petőfi rádió előretörésének is köszönhető, amely nagy népszerűségnek örvend a mai fiatalok, főként egyetemisták körében.

2.4.1. Fesztiválok egyedisége

A rendszerváltás óta átalakultak azok a színterek, ahol a szórakozás és a kulturális tevékenységek folytak. Megnövekedett az otthon eltöltött idő, de ezzel párhuzamosan

¹³ A punk zene 1977-ben a Sex Pistols zenekar révén robbant be a köztudatba először a brit fiatalok körében, majd a nyolcvanas években hazánkban is hódított. (Kacsuk 2007)

¹⁴ Az Ifjúsági Művelődési Park 1961 nyarán nyitotta meg kapuit. A közönségre szigorú előírások vonatkoztak a kinézettel kapcsolatban: csak rövid hajú, zakót, fehér inget és nyakkendőt viselő fiúk léphettek be elvileg, és a lányoknál előírás volt a szoknya. Pár évvel később Az Ifi Park környékén lévő Nagyfa a hatvanas évek végére olyan helynek számított, ahol hosszú hajú, rosszul öltözött fiatalok naphosszat „lötyögnek” és nem csinálnak semmit. (Horváth 2009)

nőtt a szabad tereken töltött idő is. Hunyadi Zsuzsa szerint talán az otthon ülés megnövekedése lehetett hatással arra, hogy elterjedt a fesztivál kultúra, mint egy ellenkező lehetőség. Magyarországot nevezhetnénk a „*fesztiválok országának*”, mivel több, mint háromezer fesztivált tartanak számon, persze ebbe beletartoznak a falunapok, búcsúk, és egyéb rendezvények is. A hazai fesztiválok sokféleképpen tipizálhatók: sportrendezvények, felvonulások, zenei fesztiválok, stb. A fesztiválokat megkülönböztethetjük helyszínük alapján (szabad ég alatti, zárt térben megrendezett), vonzáskörzetük alapján, megrendezésük gyakorisága, időtartamuk, rendezőjük (állam, civil szervezet, magáncég, önkormányzat) szerint. (Hunyadi 2004)

A háromezer bejegyzett fesztivál nagyon eltér egymástól, azonban mindegyikben közös, hogy nem csupán a programok a fontosak, hanem ezen túl egyfajta közösségi élményt is kínálnak. Hunyadi Zsuzsa szerint a fesztivál egyenlősít, ideje alatt megszűnnek a „külvilágban” fennálló különbségek, és erősítik a toleranciát. Ezt a nézetet hipotézisemként is kezeltem résztvevő megfigyelésem során. A különböző fesztiválok egy helyre toborozzák a rendezvény által képviselt műfaj legjobbjait. A fesztiválok alkalmával a „*kultúra lusta*” emberek is sok élményhez juthatnak a széleskörű programkínálat révén (Hunyadi 2004: 10). Ezeken a rendezvényeken gyakran együtt jelenik meg a könnyed és a komolyabb műfaj, és populáris formában megpróbálnak eladhatóvá tenni más műfajokat is, tehát formálják a közönség ízlését is. A fesztiválok növelhetik egy adott térség idegenforgalmát, infrastrukturális fejlődését, gazdasági teljesítményét. Lemérhető a közösségi élményre való hajlam, a műfajok egymással való keveredése. Hunyadi Zsuzsa tizenhárom funkcióját jelöli meg a fesztiváloknak, ezek között szerepel a közösségi élmény, az egyenlősítés, a legek összegyűjtése, az ízlésformáló hatás, művészeket inspiráló hatás. (Hunyadi 2004)

Szabó János Zoltán kulturális fesztiválokkal foglalkozó Ph.D. dolgozatának tervezetében kiemeli a fesztiválok legfontosabb társadalmi funkcióit: ezek között szerepel a figyelemfelkeltő szerep, valamint a nevelő funkció. A fesztiválok fő törekvéseként pedig a megszokottól való eltérést jelöli meg. Több csoportra bontja a szerző a fesztiválokat: szakmaközpontú (Kecskeméti Animációs Filmfesztivál); közönségközpontú (ide sorolja például a Hegyalja fesztivált); értékmentő-nevelő (Szegedi Szabadtéri Játékok); valamint gazdaságfejlesztő fesztivál.¹⁵

¹⁵ A dolgozatot a szerző engedélyével használtam fel.

Magyarországon kialakulóban van egy olyan réteg, mely nagy érdeklődést mutat a fesztiválok iránt, bár az egyes fesztiválok célközönsége igen eltérő lehet. (Gábor 2007)

2.4.2. A Sziget Fesztivál

A rendszerváltás után túlságosan is kitárult a világ a fiatalok előtt ahhoz, hogy a négy fal között maradjanak. A politika világa - napjainkhoz hasonlóan - nem bizonyult túl csalogató terepnek, így Papp Sándor Zsigmond szerint a Sziget felől érkezett a „legadekvátabb” válasz a fiatalokat érő új kihívásokra (Papp 2009). A rendszerváltás után a Sziget Fesztiválban egyesült először az élőzene élvezete, a táborozás „feelingje”, valamint a közösségi összetartozás élménye. A Sziget úttörő volt abban az értelemben is, hogy elfogadtatták a nagyobb cégekkel, hogy érdemes fesztivált támogatni, és az nem rombolja a cég hírnevét.

A legismertebb hazai fesztivál 1993-ban nyitotta meg kapuit a közönség előtt. A szervezett táborozási formák (ifjúsági táborok, KISZ táborok, építőtáborok) megszűntetésével keletkezett egy űr, és ugyan ezeket a rendezvényeket átította a politikai ideológia, de kétség kívül a kapcsolatteremtésnek, barátok szerzésének, bulizásnak voltak a színterei. A Szigetet eleinte egy kisebb baráti társaság kezdte el szervezni, köztük Gerendai Károllyal és Müller Péterrel. Müller Péter szerint „1969-ben az egész Magyarország egy hatalmas házibuli volt: bárhová becsengettél, és ott voltak öten vagy harmincan. Ezek az együttlétek mára megszűntek, bár az utóbbi időben a kora tizenévesek elkezdték újra ezt kétségbeesetten keresni” (idézi Jávorszky 2002). A szervezés során kisebb bonyodalmak során sikerült megszerezni a Pepsit szponzornak.¹⁶ A Szigetnek több szlogenje is volt, amivel igyekezett odacsábítani a fiatalok tömegeit: „„kell egy hét együttlét”; egy hely, ahol mindent szabad, de semmit sem muszáj”; „világ fiataljai egybegyűljetek!”. Müller Péter szerint a fesztivál célja az volt, hogy az emberek ezen az egy hét alatt úgy éljék az életüket, ahogyan azt mindig is akarták volna. Az első fesztivál alkalmával azt nyilatkozta, hogy Magyarországról sokan elvágynának valahová máshová, és ez a másik hely lehet a Diáksziget, ahol megszabadulhatnak mindennapi problémáiktól. Az első fesztiválon fellépett a Hobo Blues Band, a Kispál és a Borz, a Sziámi, és még sokan mások. (Jávorszky 2002)

¹⁶ A szervezők eredetileg a Coca Colát szerették volna megszerezni, de a cég hirtelen kilépett az üzletből.

1994-ben Eurowoodstockként hirdették meg a fesztivált, mely „woodstockabb” volt az amerikai Woodstock ’94-nél (Jávorszky 2002: 33), azonban ez az év igen veszteségesnek bizonyult, és kérdéssé vált a folytatás is. A fesztivál gazdaságilag 1999-re érte el azt a szintet, hogy az utolsó napon már ki tudták fizetni az összes számlát. Az 1996-ban beinduló sztárfelhozatalnak esett áldozatul a fesztivál neve, ekkor került be a névbe a fő szponzor, és így lett a Diákszigetből Pepsi Sziget, mely a fogyasztói világba épphogy csak integrálódni próbáló magyar fesztivállátogatók tetszését nemigen nyerte el (Jávorszky 2002). A Sziget a kezdetektől multikulturális rendezvény volt, programkínálata is folyamatosan bővült, és nemcsak zenei koncertekre korlátozódott: vannak színházi előadások közéleti beszélgetések, sportlehetőségek, házasodhatnak is a látogatók, vagy akár válhatnak is, idén létrehozták az Ability parkot, ahol mindenki kipróbálhatja, hogy milyen helyzetben vannak a fogyatékkal élők, de van Roma sátor, vagy Zöld sátor is. A színpadok száma is folyamatosan emelkedett, többek között létezik mára Világzenei Nagyszínpad, Party Aréna, MR2 színpad, Afro- és Latin színpad, külön nagyszínpada van a legnagyobb magyar sztároknak (A38-Wan2), a külföldi sztárok pedig a Nagyszínpadon lépnek fel. A külföldi fellépők között olyan neveket találhatunk az elmúlt 17 év során, mint például Slash a Guns’n’Roses-ből, Iggy Pop, a Prodigy, a Motörhead, David Bowie, a Green Day, Guano Apes, Placebo, Bomfunk Mc’s, Faithless, Transglobal Underground, HIM, Kosheen, Fatboy Slim, die Toten Hosen, the Offspring. A magyar zenei életből a Szigeten minden évben meghatározó fellépő a Tankcsapda, a Kispál és a Borz, az Anima Sound System és a Quimby. A kezdeti szlogen („kell egy hét együttlét”) 2000-re kifulladásra látszott, a tizedik fesztiválnak a „kistehén” lett az arca, a 2009-esnek pedig a reklámból jól ismert „prodicsáj” figura.

A Szigetnek igen vegyes fogadtatása volt a hazai sajtóban, megjelentek lejárató hangvételű cikkek, idővel azonban egyre pozitívabb kép rajzolódott ki benne:

”Riasztó fotók részeg punkokról, drogsziget, halálsziget, rémhírek, tudósítások koszról, fertőről-így nézett ki a Sziget a sajtóban. Nyugi, naponta harmincezer teljesen normális ember, nagyon jó koncertek, játékok, színházak, bábműsorok, lelkes amatőr stábok: szigetújságok, video híradó, Sziget Rádió- így nézett ki a Sziget belülről.” (Uj 1995)

Réz András egyik cikkében így ír a fesztiválról:

„A lányom tizenöt éves volt, amikor először engedtem ki a Szigetre. (...) És miért ne engedtem volna azok közé a fiatalok közé, akiknek már sok éve tartok előadást kint, a Szigeten populáris kultúráról, drogokról, konzumtársadalomról,

*miegymásról. Ha nem becsülném őket, nem bíznék bennük, én sem mennék oda.*¹⁷ (idézi Jávorszky 2002: 217)

Sajátos jelenség, hogy egy idő után megjelent a politika is a Szigeten. A rendezvényt 1993-ban Demszky Gábor főpolgármester nyitotta meg, és a fesztivál a kétezres évekre a fővárosi politika harcmezeje lett, Tarlós István és a főpolgármester ellentéte megnyilvánult a Szigeten is: Óbuda polgármester több alkalommal is be akarta zárni a rendezvényt. (Jávorszky 2002)

A Sziget a The European Festival Awards versenyében bekerült a legjobb tíz közé, így lehetősége van rá, hogy Európa legjobb fesztiválja legyen. A legjobb tíz között olyan neves fesztiválok szerepelnek még, mint a dán Roskilde, a brit Glastonbury, vagy az újvidéki Exit.

2.4.3. Egyéb hazai fesztiválok

Kétségtelen, hogy a Sziget vált a leghíresebb magyar fesztivállá, de a legnagyobb múlttal a Szegedi Ifjúsági Napok (SZIN) rendelkezik, melyet 1968-ban rendeztek meg először. 1976-ban indult az EFOTT, mely eredeti terve szerint az egyetemisták és főiskolások fesztiválja volt. 1992-ben indult útjára Nyugat-Magyarország rendezvénye, a Volt Fesztivál, melyet 2001 óta a Sziget Kft. rendez. A kelet-magyarországi térség első zenei fesztiválja a Wanted volt Mezőtúron (ez ma már nem működik), majd 2000-ben startolt a tokaji Hegyalja Fesztivál. 2002-ben rendezték meg első ízben a Vekeri-tó fesztivált Debrecenben, mely ma már Campus Fesztivál néven működik. 2007-ben vette kezdetét a Balaton Sound, mely rögtön a második leglátogatottabb fesztivál lett, és a Szigethez hasonlóan a külföldiek tömegeit is vonzza, valamint egyesek szerint segíthet a fiataloknak újra felfedezni a „magyar tengert”. Az Ozora Fesztivál 1999 óta működik - bár akkor még Solipse néven indult -, és alapjaiban változtatta meg a magyarországi trance party-k világát¹⁸. A nagyobb fesztiválok mellett megemlíthetjük a kapolcsi Művészetek Völgyét, mely egy külön színpoltként van jelen a haza fesztiválok életében; vagy a pécsi Rockmaratont, a nyírbátori Azfeszt-et, a várpalotai Pannónia fesztivált, és a zánkai BalaTone-t. Magyarországon lényegesen több zenei fesztivál van, mint a környező országokban, és különböznek is a szomszéd országok rendezvényeitől: Bukovinszky Béla (Delta Fest Kft.) szerint a „magyar fesztiválok multikulturálisak, van

¹⁷ Az eredeti cikk a Premier magazin 2002. júliusi számában jelent meg.

¹⁸ <http://www.ozorafest.hu/>. Utolsó látogatás: 2009-11-16.

egyfajta fesztivál feelingjük”¹⁹, számos programot kínálnak, míg például az ausztriai Novarock „csak” egy óriási rock koncert.

2.4.4. Fesztiválok kategorizálhatósága

Felmerülhet a kérdés, hogy lehet-e a hazai fesztiválokat valamiképp kategorizálni? Azt gondolom, hogy közönségük, árfekvésük és zenei kínálatuk szerint lehet közöttük határvonalat húzni. A fesztiválszezon indítóját, a Pannónia fesztivált szokták „Tesco-gazdaságos” fesztiválnak is nevezni, mivel igen olcsóak az áraik, a fellépőket pedig közönségszavazatok alapján szokták meghívni. A Balaton Sound a Sziget után a második legdrágább fesztivál, és itt főként az elektronikus zene dominál, valamint azt szokták mondani, hogy oda „csak a sznobok és az újgazdagok járnak” (HVG 2009). Különböző felmérések szerint a Balaton Sound közönsége a legképzettebb. Az Ozora fesztivál az egyetlen, mely egyféle zenei stílus köré szerveződik, ez pedig az elektronikus zene világa: különböző műfajai jelennek itt meg a trance-től a drum and bass-ig, a fesztiválok közül pedig erre a rendezvényre jellemző az úgynevezett „partydrogok” használata²⁰, valamint ez is meglehetősen drága, ezért inkább a tehetősebb fiatalok látogatják. A Hegyaljára és a Volt Fesztiválra általában jellemző, hogy ezek inkább „rockosabb” fesztiválok, de mindkettőn megfigyelhető napjainkra az elektronikus zene előretörése is. A Hegyalja Fesztivál sajátossága még, hogy a tokaji városközpont közvetlen közelében található, nem pedig a város egy kívül eső pontján.

¹⁹ Idézi az index: http://index.hu/kultur/zene/fesztival/2009/07/20/divat_lett_a_fesztivalozas/. Utolsó látogatás: 2010. január 24.

²⁰ Erre a fesztiválra különösen jellemző a „goa” zenei irányzat. A „goa bulik” általában a szabad ég alatt zajlanak, a résztvevők általában beszámoltak a "közös lélek" (<http://goa.hu/goa-party-psychedelic-trance-mp3-dj/>) kialakulásának fantasztikus élményéről, valamint jellemző a hallucinogén szerek használata.

3.) Eddigi kutatások

3.1. Sziget-kutatások

A fesztiválokkal kapcsolatban a legtöbb kutatást Gábor Kálmán végezte a Sziget Fesztivállal kapcsolatban.

A Sziget-kutatások 1997-ben kezdődtek, akkor még főként a résztvevő megfigyelés és az interjú módszer élvezett előnyt, később kiegészültek kérdőíves (magyar és külföldi lekérdezettek egyaránt) vizsgálatokkal és esettanulmányokkal is. 2001 óta a Sport Sziget vizsgálata is bekerült a kutatásba, ezzel összehasonlítva a Szigetet. A Sport Sziget azért érdekes a Szigettel való összehasonlításban, mert előbbit főként a 15-17 éves fiatalok látogatják, és a két fesztivál közötti generációs szakadékot jelzik az eredmények (Gábor 2004: 235).

A Szigeten végzett kérdőíves vizsgálat kiterjedt a fesztivállátogatók családi, iskolai, fogyasztói, kulturális hátterére, politikai cselekvéseikre, valamint arra való hajlandóságukra. Az eredmények szerint a résztvevők mind iskolázottságuk és nyelvtudásuk, mind pedig számítógép-és internethasználatuk szerint felülreprezentáltak. A mintaválasztás a véletlen mintavétel eszközével készült, időben és térben is kvótákat alakítottak ki: négy időintervallumot és nyolc területi zónát jelöltek ki. A kutatások eredményei igazolják az új ifjúsági korszak jelenlétét hazánkban is: a 2000-2004 közötti vizsgálatokból kitűnik, hogy a látogatók körében a felsőfokú intézményekbe járók vannak többségben, és jelentősen kevesebb szakmunkásképzőbe járó és végzetten lehetett találni a megkérdezettek között: az Ifjúság 2000 kutatásban 7,5% volt az egyetemisták aránya, ezzel szemben a Sziget 2000 vizsgálatban 26,7% (Gábor 2004: 239). A kutatások alapján a Sziget látogatói sokkal aktívabbak szabadidejükben, mint az átlag magyar ifjúság: a kulturális és művészeti tevékenységek előkelő helyet foglalnak el a fesztivállátogatóknál, valamint közéleti érdeklődés és civil aktivitás is jellemzi őket. A Szigeten is megjelennek az Inglehart által „*posztmateriális értékek*” (idézi Gábor 2004: 244) híveinek nevezett csoportok, mint például a globalizációellenesek, a feministák, vagy a szinglik. A rendezvényen megjelenő zenei irányzatok közül népszerű a metál, a blues, a világzene, a progresszív irányzatok, a drum and bass és a jazz is. (Gábor 2004) A 2007-es kutatás kiterjedt a külföldi és hazai fesztiválozók összehasonlítására is, eszerint a külföldi látogatók idősebbek, iskolázottabbak, több nyelven beszélnek, és nagyobb arányban rendelkeznek fogyasztói eszközökkel. A

magyar és külföldi látogatókat ugyanazok a kihívások érik: dohányzás, drogok, alkoholfogyasztás. 2007-ben már a Szigeten is megjelentek az emosok, és ezzel egyidejűleg az antiemosok is. A Sziget fiataljai körében a legnépszerűbb szórakozási terek a kocsmák, klubok, házibulik. Vizsgálták a látogatók fogyasztáshoz való viszonyát is: 2007-ben a szigetlátogatók körében is a kereskedelmi csatornák voltak a legnépszerűbbek, de előnyben részesítik az ismeretterjesztő csatornákat is, és külföldi hírcsatornát (CNN, BBC) csak a fesztivállátogatók említettek meg (Gábor 2007: 16). A politikai cselekvésekhez való viszonnyal kapcsolatban a látogatók egyharmada jelezte, hogy vett már részt valamilyen tiltakozó akcióban, de a külföldiek tiltakozási potenciálja sokkal magasabb volt. 2007-ben a Sziget látogatóinak fele külföldi volt, és többségük az Európai Unió országaiból érkezett. A Szigetre egyre jellemzőbb az alternatív zenei irányzatok megjelenése (drum and bass, brit pop, underground), melyek főként a külföldieket vonzzák, de egyre kedveltebbek a magyar látogatók körében is. Öltözködési stílusban az alternatív volt a legelterjedtebb, és egyre inkább háttérbe szorul a rocker vagy a punk stílus, de jellemző a kevert stílus is. Értékek tekintetében a magyar és külföldi látogatók nem tértek el különösebben, a legfontosabbnak az igaz barátságot tartották, azonban néhány konzervatív értéket a magyar fesztiválózóknak fontosabbnak tartottak (hagyományok, család, udvariasság). Mind a külföldi, mind pedig a magyar fesztiválózóknak a munkanélküliséget és a drogfogyasztást tartották a legégetőbb problémáiknak. (Gábor 2007)

1. táblázat: A fiatalok legégetőbb problémái – az első három legfontosabb probléma említési aránya (%)
(magyarok, N=750)

munkanélküliség	36,7	7,6	4,4	48,7
drogfogyasztás	8,4	11,9	9,9	30,1
unalom	7,3	9,5	11,7	28,5
az egészséges életmód hiánya	4,3	5,9	7,5	17,6
magányosság/társas kapcsolatok hiánya	3,3	7,9	5,5	16,7
bűnözés	3,1	7,5	5,7	16,3
példaképek hiánya	3,1	6	6,8	15,9
a fiataloknak kevés a pénzük	4,9	6,1	4,3	15,3
alkoholfogyasztás	4,3	5,5	4,4	14,2
etnikai konfliktusok	4,4	4,5	3,5	12,4
a szülők válása	1,6	3,1	6,4	11,1
túlságosan magas iskolai-munkahelyi elvárások	3,6	3,3	3,5	10,4
emberi jogok tiszteletben nem tartása	1,9	2,5	5,5	9,9
a fiatalok-felnőttek ellentétei	2,5	2,1	2,3	6,9
a fiatalokat nem veszik komolyan	2,3	2,9	1,6	6,8
környezetvédelmi problémák	1,6	2,5	2,5	6,6

nacionalizmus növekedése	1,9	2,3	1,7	5,9
az idegenek kiszorítják a hazai fiatalokat a munkahelyekről	1,1	2,1	1,9	5,1
sok információ éri egyszerre az embert	0,8	1,3	1,7	3,8
globalizáció növekedése	-	0,9	2,3	3,2
nemek közötti konfliktusok	0,1	0,8	1,5	2,4
válaszhiány	2,9	3,8	5,6	-

Forrás: Gábor (2007): 37-38. EIKKA 2007

A dohányzás és a drogok kipróbálása tekintetében sem volt eltérés a magyar és külföldi résztvevők között, azonban a globalizációval kapcsolatban kissé eltérnek a véleményeik: a magyaroknak alig egyharmada szerint vannak pozitív hatásai a globalizációnak, szemben a külföldiek négyötödével. A 2007-es kutatásból kiderült, hogy a szigetlakók évek óta a határon túli magyarokat fogadják legszívesebben a fesztiválon. A toleranciára vonatkozó kérdőíves adatok, mélyinterjúk, fényképek alapján az derült ki, hogy a szigetelők toleránsabbak a fiatalok egészéhez képest. (Gábor 2007)

A Sziget Fesztivált nem csak a Sport Szigettel hasonlították össze, hanem a Művészetek Völgyével is. A Művészetek Völgye a művészetet, a falusi környezetet, a meghitt hangulatot képviseli. A koncertek mellett irodalmi estek, teaházak, kiállítások és vásárok is vannak. Kerényi Tamás és Pál Kata Gábor Kálmán hipotézisét kívánták tesztelni, miszerint éles ellentét van a Sziget és a Művészetek Völgyének látogatói között a fontosnak tartott értékek tekintetében: előbbi a sokszínűsége, bulizásra, modernsége helyezi a hangsúlyt, míg az utóbbi a hagyományokat képviseli. A kutatás alapján az derült ki, hogy iskolázottság szerint nincs eltérés a két rendezvény látogatói között, az eltérés abban mutatkozott, hogy a Sziget közönsége inkább kötődik az alternatív életformákhoz, a Művészetek Völgyének látogatói pedig a tradicionális értékeket vallják. Az is kiderült, hogy a Völgy látogatói élesen elutasították a Sziget Fesztivált, néhányan így nyilatkoztak:

„Igénytelen, ott csak az olcsó műanyag szemetet kapod meg..”
„A Sziget nem szól másról, mint egy hétig alkoholban és drogban fetrengésről.”
 (Gábor 2004: 248)

A Művészetek Völgyéről azonban így nyilatkoztak annak látogatói:

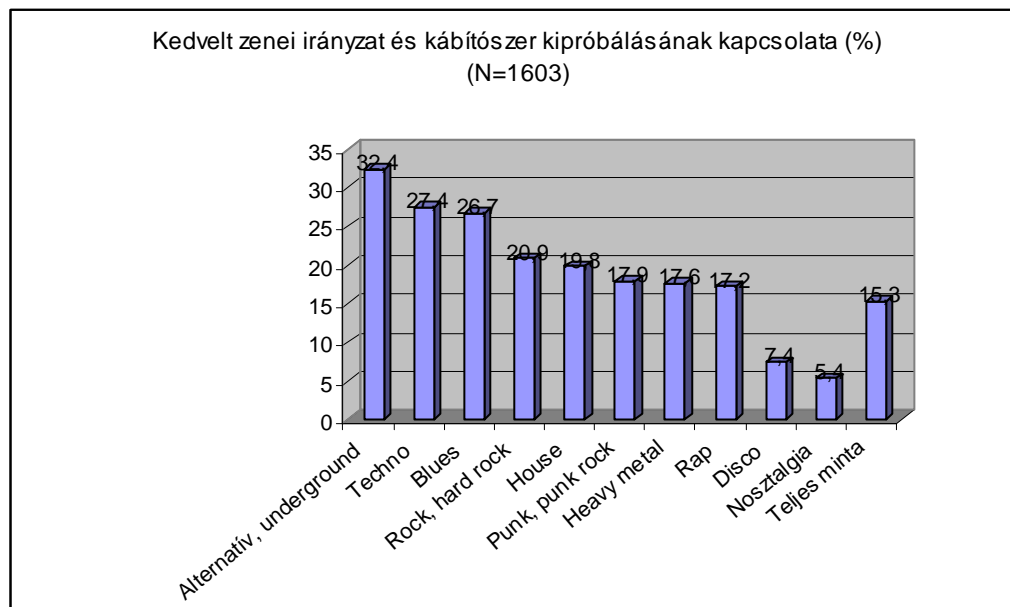
„Ide csak a minőséget engedik be.”
Emberként tekintenek rám, nem úgy, mint egy fogyasztógépre.”
 (Gábor 2004: 249)

A kutatók szerint a Völgy látogatóira éppúgy lehet használni az élménytársadalom terminológiáját, mint a Sziget látogatóira, csak az előbbieket más típusú élményeket

keresnek. Számos kritika is megfogalmazódott a Művészetek Völgyével szemben. Eredetileg ez a fesztivál a békét, nyugalmat és a hagyományokat képviseli, de a kutatók gyakran tapasztalták, hogy hangos rock vagy éppen disco zene szólt, a látogatók és résztvevők ruhájában és megjelenésében sem jelent meg a népművészet, valamint higiéniai szempontok alapján a Sziget Fesztivál sokkal fejlettebbnek bizonyult. Az sem látszott igazolódni, hogy erre a rendezvényre nem férközött be magát a piaci szemléletmód, ugyanis az árak itt is igen magasak voltak, és már a drogok is megjelentek (Gábor 2004)

Gábor Kálmán a fesztiválózókat veszélyeztettségét (alkohol, drogfogyasztás, dohányzás) is vizsgálta, ugyanis a drogfogyasztás része a 21. századi fiatalság mindennapi életének és Gábor Kálmán szerint kialakulóban van egy drogfogyasztó szubkultúra is. A kutatás során több változóval kapcsolatban is vizsgálták a drogfogyasztás kipróbálását, illetve gyakoriságát- például a kedvelt zenei irányzattal kapcsolatban, ezek az eredmények pedig azt mutatták, hogy a drogfogyasztás leginkább az elektronikus zenei műfajokkal áll kapcsolatban:

**1. ábra: A zenei irányzatok és a droghasználat kapcsolata
2005**

Forrás: Gábor (2005): 40.

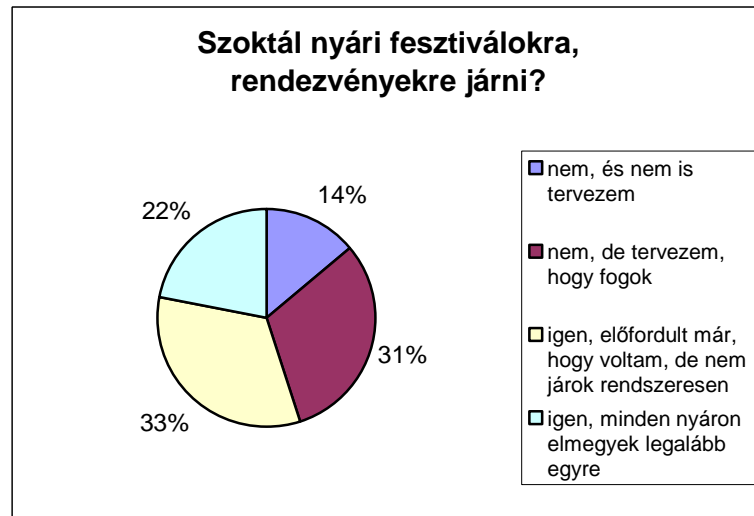
3.2 Egyéb kutatások

Készített kutatást az MTA Szociológiai Kutatóintézete a fesztiválokról, melyet a Nemzeti Kulturális örökség Minisztériuma rendelt meg 2004-ben. Ez alapján a vizsgált lakosság (kb. 4,5 millió 14-70 éves ember) 60%-a vett részt valamilyen fesztiválon a kutatást megelőző évben.²¹ A könnyűzenei fesztiválokat körülbelül 8% látogatta. A legnépszerűbbek a helyi rendezvények (falunapok, búcsúk), a civil szervezetek rendezvényei, roadshow-k, és a könnyűzenei fesztiválok voltak. A kutatás szerint a budapestiek járnak a legnagyobb arányban könnyűzenei fesztiválokra. A roadshow-k és a zenei fesztiválok közönsége bizonyult a legfiatalabbnak, a helyi fesztiválok a legnépszerűbbek és az összművészeti fesztiválok pedig a legelitebbek. A zenei fesztiválok közönsége általában 20-30 éves (44%-ban) a kutatások alapján, érettségizettek (29%), vagy még közép-vagy felsőfokú intézmény tanulója (30%), és legtöbbjük budapesti (még a vidéken megrendezett fesztiválokon is). (Hunyadi 2004) A fesztivál szó igen sokféle rendezvényt jelenthet a köznyelvben, ezért az Oktatási és Kulturális Minisztérium ezzel foglalkozó munkacsoportja egy sajátos fogalom meghatározást dolgozott ki: *„fesztiválnak tekinthető minden olyan, a közönségnek szóló, rendszeresen megrendezésre kerülő, egyértelműen meghatározott kezdési és befejező időponttal rendelkező, különleges vagy ünnepélyes, háromnál több programot tartalmazó eseménysorozat, amelynek elsődleges célja az értékközvetítés és a közös(ségi) élmény átélése.”* (Wagner 2007)

Az NRC piackutató cég is végzett felmérést a nyári rendezvényekről egy online kutatás keretében (N=5795 fő). Vizsgálták többek között azt, hogy mennyire járnak a fiatalok fesztiválózni, ezt szemlélteti az alábbi ábra is:

²¹ Ebben nem csak könnyűzenei fesztiválok, hanem falunapok, művészeti vásárok, és egyéb jellegű fesztiválok is benne vannak.

**2. ábra: Nyári fesztiválok látogatása
2008
15-25 évesek, N=5795 fő**

Forrás: NRC, 2008.

A legismertebb fesztivál a Sziget Fesztivál, azt követi a Volt Fesztivál, a Balaton Sound, és a Hegyalja Fesztivál, a sort tizediként a Szegedi Ifjúsági Napok zárja. A piackutató cég eredményei alapján a fesztiválra járás okaként legtöbbször a bulizást, a fellépőket és az ismerkedést említették. Vizsgálták a fesztivállátogatás ellenérveit is (N=789), itt olyanokat említettek a válaszolók, hogy nem érdeklik őket az ilyen jellegű rendezvények (35%), drágának találják őket (33%) vagy, hogy nem szeretik a tömeget (29%).

4.) Hegyalja Fesztivál

A jubiláló Hegyalja fesztivált választottam szakdolgozatom kutatásának tárgyául, melyet magam is évek óta látogatok hol fesztiválozóként, hol pedig a fesztiváldolgozók egy tagjaként. A fesztiválon mind a 4 nap részt vettem, feljegyzéseket és interjúkat készítettem fesztiválozókkal, valamint kapcsolatban álltam a főszervezővel, Bukovinszky Bélával is. Kutatási kérdéseim között szerepelt például, hogy vajon egyenlősít-e a fesztivál; mik a fesztiválozó életforma elemei; mennyire toleránsak az emberek; valamint, hogy melyek a legnépszerűbb programok?

A Hegyalja Fesztivál 2009 nyarán ünnepelte tízedik születésnapját és mára már a legnagyobb vidéki fesztiválként tartják számon. 2000-ben 27 fellépővel indult a rendezvény azzal a céllal, hogy a tiszai ciánmérgezés után felrázza a térséget. A jubileumi fesztiválon már 200 fellépő tette tiszteletét. A Borsodi Zenei Fesztiválok szervezője – köztük a Hegyalja Fesztiválé is - a Delta Fest Kft., mely a tokaji és rakamazi városvezetéssel együttműködve szervezi meg a rendezvényt. „Szirbek András, a Borsodi Sörgyár Zrt. marketing-vezetője elismerte: a magyarországi „borsodis” fesztiválok közül az első, és legnagyobb a Hegyalja.”²² A Hegyalja Fesztivál az évek során sokat fejlődött színvonalában, programkínálatában. Sokak emlékezetében ez a fesztivál rock fesztiválként szerepel, azonban az elmúlt években a rockzene mellett meghatározóvá váltak egyéb műfajok is, mint például az elektronikus zene. A fesztivál 2009-ben nem korlátozódott a kerítéseken belülre, a szervezők arra is ösztönözték a látogatókat, hogy fedezzék fel Tokaj városának nevezetességeit is, a tokaji Paulay Ede Színházban például érdekes programokkal (fotókiállítással a fesztivál 10 évéről, musicallel) várták a fesztiválozó közönséget is. A jubileumi rendezvény a környezetvédelem jegyében telt, a „zöld fesztivál” névvel is illették: megjelentek a lebomló anyagból készült poharak, tányérok, valamint különböző jutalmakkal igyekeztek a szórakozókat rábírni a szelektív hulladékgyűjtésre a fesztiválozás közben is. A tízedik Hegyalja Fesztivál története során a legmagasabb nézőszámot eredményezte: közel 71ezer látogató fordult meg a rakamazi kempingben a négy nap alatt. Bukovinszky Béla, a fesztivál egyik főszervezője szerint a magas nézőszámhoz az is hozzátartozik, hogy manapság divat lett fesztiválokra járni, egy internetes portálon így nyilatkozott erről:

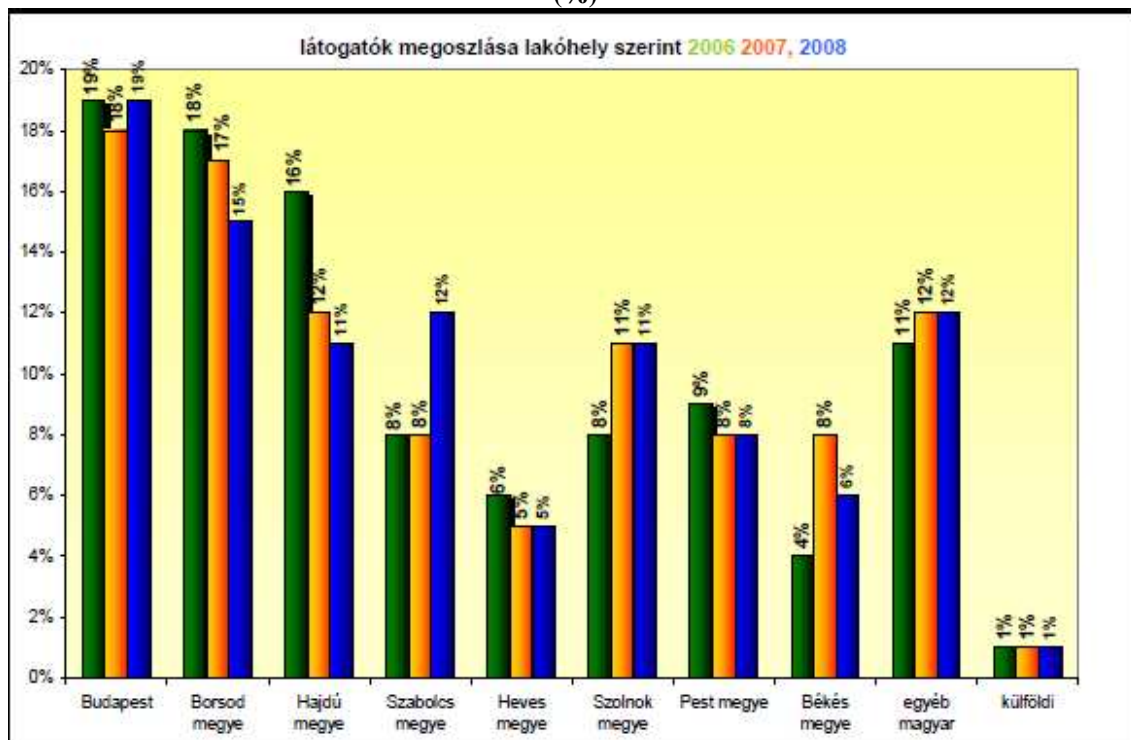
²² Idézi a: <http://www.hegyaljafesztival.hu/index.php?hirid=44>. Utolsó látogatás: 2010. február 4.

„...valahol divat lett a fesztiválozás. Míg 10-15 évvel ezelőtt az ilyen szórakozási formát a sárban fetrengő punkokkal és a vébékával azonosították, mára ez egy elfogadott dolog lett, és persze a szakma is felnőtt a kihívásokhoz az ellátás és a kiszolgáló létesítmények tekintetében.”²³

4.1. Eddigi kutatások a Hegyalja Fesztiválról

A Hegyalja Fesztivál szervezője, a Delta Fest Kft. maga is végzett kutatásokat a fesztiválról, melyben vizsgálták a fesztivállátogatók demográfiai tényezőit, motivációit, valamint a különböző fesztiválokhoz való viszonyukat 2006-2007-2008-ban.²⁴ Kezdetben a Hegyalja Fesztivál látogatói leginkább Borsod és Hajdú-Bihar megyéből érkeztek, azonban az évek során – ahogyan ezt a 2008-as adatok is mutatják - csökkent a különböző megyék közötti különbség, és egyre kevésbé nevezhetjük lokális fesztiválnak.

3. ábra: Látogatók lakóhely szerinti megoszlása (%)

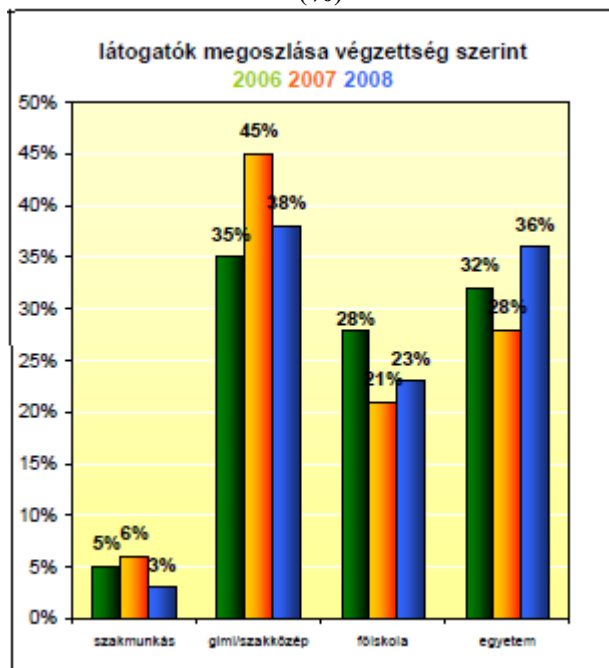
Forrás: Delta Fest Kft.

²³ A teljes interjú megtalálható a http://index.hu/kultur/zene/fesztival/2009/07/20/divat_lett_a_fesztivalozas/ oldalon. Utolsó látogatás 2010. január 24.

²⁴ A kutatások adatai nem jelentek meg nyilvános publikációban, az adatokat a Delta Fest Kft. engedélyével használtam fel.

A kutatások itt is igazolták azt, amire Gábor Kálmán már felhívta a figyelmet a Sziget Fesztivállal kapcsolatban, hogy a közönség soraiban felülreprezentáltak a magasabb iskolai végzettségűek:

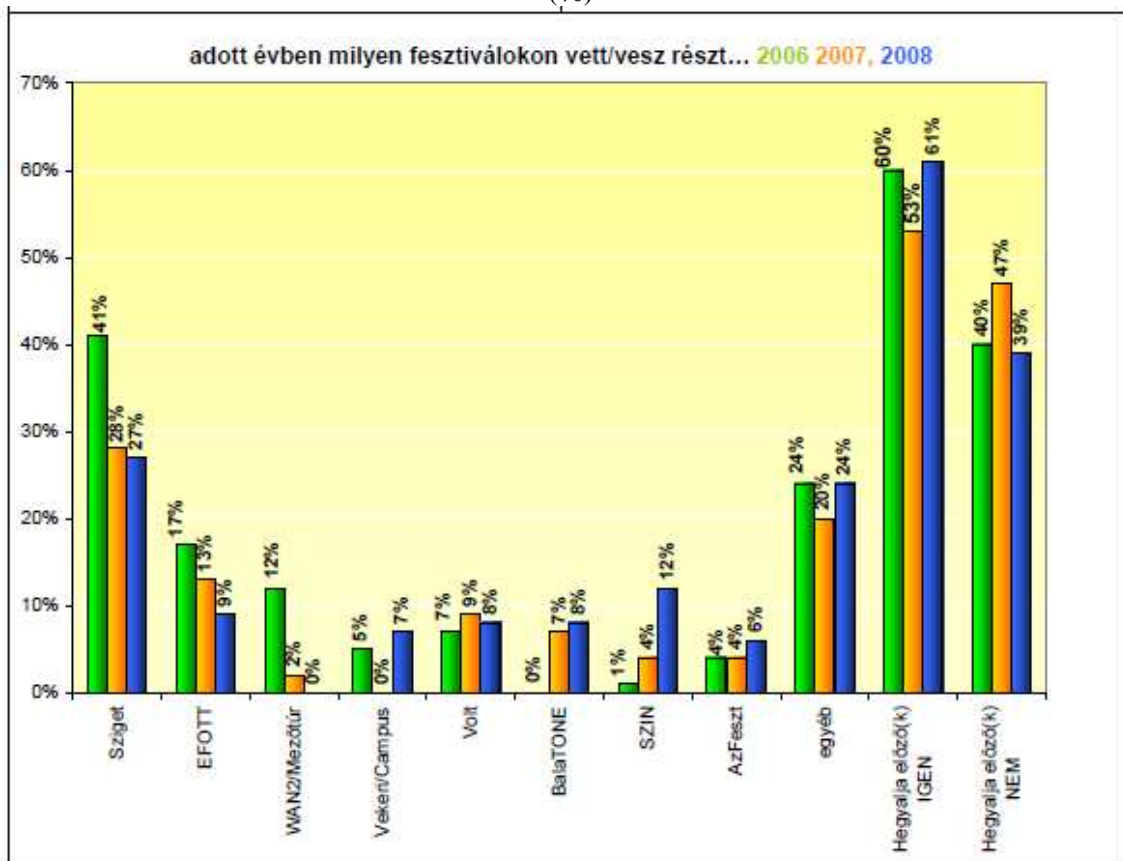
4. ábra: Látogatók iskolai végzettség szerinti megoszlása (%)

Forrás: Delta Fest Kft.

A Delta Fest Kft. kutatásai során azt is megpróbálták megvizsgálni, hogy milyen tényezők vonzzák a látogatókat a fesztiválra: az eredmények szerint a legfontosabb motivációs tényező a hangulat (57%), a programkínálat, valamint a helyszín, és elenyésző számban (1%) említettek a megkérdezettek konkrét előadókat. Ezek az eredmények azt sugallják, hogy maga a fesztivál „feeling” nagyobb vonzó erő, mint akár egy világsztár fellépése. Tehát a fiataloknak szükségük van a fesztiválokra - a maguk hangulatával -, és nemcsak pusztán koncertekre. Azt is vizsgálták, hogy a Hegyalja Fesztivál látogatóinak milyen a viszonya más fesztiválokhoz, és az adatokból kiderült, hogy a fesztivál közönségének több mint fele visszatérő vendég, tehát aki egyszer részt vesz ezen a fesztiválon, az valószínűleg legközelebb is visszajön, ezt saját tapasztalataim és interjúim is igazolták.

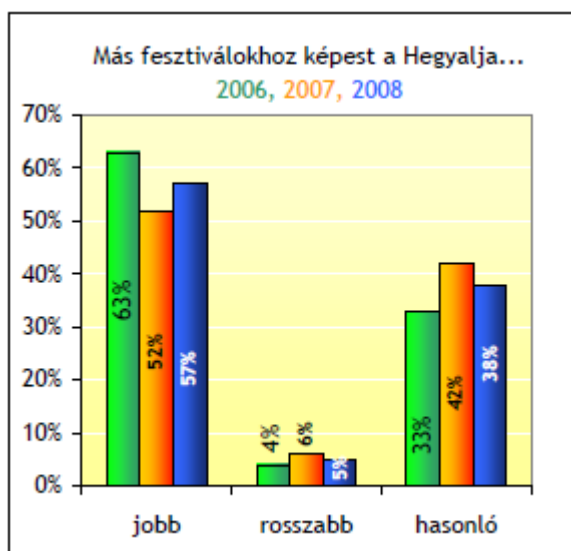
5. ábra: Fesztiválokon való részvétel az adott évben (%)

Forrás: Delta Fest Kft.

A kérdésekben arra is kitértek, hogy a látogatók mit gondolnak a Hegyalja Fesztiválról a többi fesztiválhoz képest, és a 2006-2008 között végzett vizsgálatok alapján a fesztiválozók egyértelműen jobbnak tartják a Hegyalját a többi fesztiválhoz képest, habár 2008-ra már nőtt azon vélemények száma, melyek szerint ez a fesztivál is kezd hasonlónak válni a többihez, tehát lehet, hogy a programkínálat szélesítésével pont az egyediségét veszíti el a Hegyalja fesztivál.

6. ábra: A Hegyalja Fesztivál és más fesztiválok viszonya

Forrás: Delta Fest Kft.

A fesztivál közönsége javarészt (több mint fele) még tanuló, körülbelül egyötödük tanul és dolgozik is egyszerre, és többségük 18-24 év közötti.

4.2. Színpadok megfigyelése

A fesztivál jelenleg 10 színpaddal üzemel, melyek más-más funkciót töltenek be, és különböző műfajú előadókat szólaltatnak meg. A színpadok száma a kezdetektől évről évre bővült.

A főszínpad természetesen a Nagyszínpad, mely az évek során több névvel is bírt, attól függően, hogy ki szponzorálta. 2009-ben a Bandland Nagyszínpad nevet viselte. Ezen a színpadon lépnek fel minden évben a legismertebb külföldi és magyar előadók. A magyar előadók közül évek óta stabil fellépője a Nagyszínpadnak a Tankcsapda zenekar, mely a tízéves Hegyalja fesztiválon ünnepelte huszadik születésnapját, de régi fellépő már a Kispál és a Borz, a Quimby, vagy a Dewalt színpadról ide kerülő Depresszió és a Subscribe. 2009-ben a Nagyszínpad legnagyobb dobása a Machine Head, a Faithless, a Basemant Jaxx, és a N.O.H.A. volt, de fellépett már itt az Apocalyptica, a Bloodhound Gang, a Freestylers, vagy az Asian dub Foundation. Ez a színpad vonzza a legszélesebb közönséget, mely a fellépők műfaji változatosságában is megmutatkozik: hallgathatunk itt rockzenét, elektronikus zenét, vagy az alternatív irányzatok képviselőit. A műfaji változatossággal párhuzamosan itt a

legösszetettebb a közönség: mind életkorilag, mind pedig a képviselt stílus tekintetében. A legtöbb koncerten egyaránt megtaláljuk a fiatalokat és az időseket, a rockereket, az alternatívokat, a diszkósokat, vagy egyéb stílus képviselőit. 2009-ben ilyen összetett közönsége volt például a Beatrice zenekarnak, mely az általában fiatal fesztiválózó közönség mellé az időseket is becsalogatta a fesztiválra.

A második legnagyobb színpad a Pepsi Színpad. Ez a színpad nagyon hasonlít a Nagyszínpadhoz. Általában ezen a színpadon lépnek fel az alternatív vonalat képviselő előadók, mint például a Kaukázus, Péterfy Bori and Love Band, Vad Fruttik, Jurij, vagy a 30Y. A legtöbb hip-hop fellépő is itt található, mint például a Hősök, Belga, Copy Con. Ez a színpad is mindig tömegeket vonz, a közönség nagy része az alternatív, hip-hop, vagy az átlagos öltözködési stílust követi, és főként a fiatalokat szólítják meg az itt fellépők.

A Hegyalja Fesztiválnak természetesen egyik fő profilja továbbra is a rockzene. A legtöbb rockzenét (vagy hard core-t, metal core-t) játszó együttes a DeWalt színpadon, helyesebben fogalmazva a DeWalt sátorban lép fel. Ebben a sátorban kezdte meg Hegyalja fellépéseit a Subscribe, vagy a Depresszió zenekar, melyek ma már a Nagyszínpad sorait erősítik. A legutóbbi fesztiválon olyan előadók léptek itt fel, mint például a Pokolgép, a Zorall, a Deaák Bill Blues Band, az Ignite, Fintroll vagy az Insane. Számos tribute zenekar is lehetőséget kap ezen a színpadon: Iron Maiden, AC/DC tribute band. Sok tehetséges, fiatal együttes is lehetőséget kap itt arra, hogy megmutassa magát: ezek a zenekarok mindig a koradélutáni órákban lépnek fel, tehát nem „csúcsidőben”, de így is nagy lehetőség számukra egy fesztiválon játszani. Több ilyen zenekart is ismerek közvetlen környezetemből, és általában jellemző ezekre, hogy nemcsak koncertezni jönnek, hanem végig ott is maradnak a fesztiválon. Ez a színpad a Nagyszínpadhoz hasonlóan - vagy akár még jobban is - vonzza az idősebb közönséget is, mivel több régi együttes is fellép itt. Ennek a sátorban a közönsége mondható a leghomogénebbnek: a közönség többnyire a rocker stílust részesíti előnyben, általában fekete ruhákat viselnek bakancssal; több köztük a fiú, a fiúknál jellemző a hosszabb haj vagy a raszta frizura.

Az A38 színpad korábban a MultiCafé nevet viselte, ami az egyik ismert dohánymárka támogatására utal. A cigarettamárka támogatása miatt ez a színpad speciális abból a szempontból, hogy ebbe a sátorba csak a 18. életévüket betöltött látogatók léphetnek be. Elvileg, de mint fesztiválózó állíthatom, hogy a „rendszer” nem kijárthatatlan, azonban évről-évre jobban odafigyelnek ennek ellenőrzésére a sátorba

belépni kívánóknál, és a sátoron belül egyaránt. Itt főként a magyar és külföldi elektronikus, underground, és alternatív fellépők dominálnak. A közönség öltözködésére - a fellépőkkel összhangban - jellemző az alternatív, az átlagostól jobban elütő stílus. Ez az a sátor, ahol a „normálistól” elütő öltözködési, táncolási stílusok leginkább mentesek az előítéletektől. A sátor a délutáni órákban nyugodt, „lazulós” helynek számít, ahol akár le is heveredhetnek a fesztiválozók. Este azonban jobbnál jobb koncertek várják a látogatókat, valamint a koncertek után ismert dj-k szórakoztatják hajnalig a közönséget. A sátorban legkevésbé a DeWalt színpad látogatóit találhatjuk meg. Míg a sátoron kívül leginkább bort fogyasztanak a fesztiválozók, addig az A38 sátorban jobban fogy a sör, valamint a drágább tömény italok. Fellépett már itt Parov Stelar, a Transglobal Underground, Roni Size, Adam Freeland; a magyar fellépők között pedig ott volt Ludmilla, dj Palotai, a Zagar, a Brains, a NEO, vagy a Goulasch Exotica. A Hegyalja Fesztiválra általában véve nem volt jellemző a drogfogyasztás, azonban a programkínálat és a közönség változatosabbá válása ezt is befolyásolta, de még mindig inkább számít a „drogmentesebb” fesztiválok közé, ugyanis több éves részvétel alapján elmondható, hogy maximum a marihuánás cigiről állítható, hogy megtalálható a fesztiválon, de ez is inkább csak az A38 sátorban, vagy annak közönségénél. Nagyon elenyésző számban találni itt (vagy a korareggeli bulizók között) olyanokat is, akik speed-et is használnak, de ez egyáltalán nem mondható jellemzőnek.

A Borsodi Malátabár egész nap programokat kínál, este pedig magyar zenekarok, illetve dj-k lépnek fel. Nappal filmvetítésen lehet részt venni, a fesztiválozók megismerkedhettek a magyar sör-illetve rocktörténelemmel. Saját megfigyeléseim alapján ez a sátor a „legtáncosabb”. Felléptek itt rockabilly zenekarok, mint például a Yellow Spots, vagy olyan zenekarok, melyek kevésbé ismertek a Nagyszínpados előadóknál, de megvan a saját közönségük: Kerekes Band, Zuboly, Anna and the Barbies vagy a debreceni Gonzo.

A fesztivál 2009-ben a környezetvédelem jegyében telt, de évek óta megtalálható a rendezvényen az E-misszió Zöld Színpad. Az E-misszió egy nyíregyházi természet-és környezetvédelmi egyesület, mely minden évben próbálja a fiatalokat természettudatosabb magatartásra ösztönözni a fesztiválon. Programkínálatuk igen széles, leginkább nappal látogatják a fesztiválozók ezt a színpadot és főként a sátorozók alkotják a közönséget, akik gyakran itt ejtőznek délutánonként. Az érdeklődők meghallgathatták Bakáts Tibort, Aradi Csaba biológust, bormarketing szakértőket, a

környezetvédelmi minisztert, beszélgethettek a klímatorvényről, vagy személyesen találkozhattak néhány fellépővel.

Több kisebb színpad is van a fesztiválon: Jägerbar, Red Bull, India Színpad. A Jägerbar ad otthont minden fesztiválnapon a stand up comedy-s fellépőknek, valamint minden este Jägerparty van: modern és retro slágerekkel egyaránt. A RedBull színpad főleg a későhajnali órákban népszerű, itt tart legtovább a buli: nem ritka, hogy reggel hatkor is szól még a zene. Az India Színpad körül megtalálhatóak a Krisnások, akik ingyen ebéddel várják a fesztiválózat, cserébe egy rövid elbeszélgetésért.

A színpadok mellett és a fesztivál egész területén évről-évre egyre szervezettebb a biztonsági ellenőrzés folyik, valamint a belépő kapuknál is igyekeznek minél jobban kiszűrni a fesztiválra nem illő tárgyakat, eszközöket (szűrőeszközök, különböző drogfajták), habár néha túlzásnak is mondható a biztonságra való odafigyelés (például parfümös üveget sem lehet bevinni, mert az üveget eltörve szűrőfegyverként is használható). Az egyre szigorúbb ellenőrzés mellett is átjátszható azért a rendszer, de a fesztiválszervezők igyekezete példamutató.

4.3. Egyéb programok

A koncerteken kívül kulturális, és sportprogramokat is kínál a fesztivál, valamint évek óta működik egy úgynevezett „Civil utca”. A fesztiválnak ezen a területén olyan egyesületek sátrai találhatóak meg, mint például a Lelkierő Fiatalon a Fiatalokért Egyesület, Magyar Orvostanhallgatók Egyesülete, Önálló Másság Életminőség Fejlesztő Alapítvány, Zöld Kör, Észak-kelet Magyarországi Szenvedélybetegségeket Megelőző Egyesület, vagy a Vajdasági Magyar Diákszövetség. Ezek a sátrak különböző kreatív programokat, beszélgetéseket kínálnak. A fesztiválon a sportolni vágyók is könnyen találhatnak programot: lehetőség van bungee jumpingozni, freestyle focizni, quadozni, vízitúrázni. 2009-ben a tokaji Paulay Ede Színház is kínált programokat, előadásokat kedvezményes áron. A koncerteken kívüli sokszínű programkínálattal is igyekeznek a szervezők eloszlatni azt a tévhitet, hogy a fesztiválózat igénytelenek, és ellenállóak mindenféle kulturális termékkel szemben.

4.4. Saját kutatás

4.4.1. Kérdőíves vizsgálat

Kutatási témám ürügyén 2009 tavaszán kapcsolatba léptem a Delta Fest Kft-vel, akik készségesen felajánlották a fentebb említett kutatási adataikat, valamint felkértek egy általuk kidolgozott kérdőív lekérdezésére és kódolására a Debreceni Egyetemen. Ugyanezt a kérdőíves vizsgálatot elvégezték más hallgatók például a Nyíregyházi Főiskolán, vagy a Szegedi Tudományegyetemen is. A kérdőíveket²⁵ 2009 májusában - tehát még a fesztiválszezon elindulása előtt - kérdeztem le a Debreceni Egyetem főépületének aulájában. A mintába 100 fő került be véletlenszerű megkérdezés alapján, az alanyok átlagéletkora 22 év volt, többségük (62%) lány, és a megkérdezettek 16%-a a lekérdezés idején a tanulás mellett dolgozott is. A válaszadók 77%-a volt már többnapos zenei fesztiválon, és kétharmaduk 2008-ban is részt vett valamelyik fesztiválon. A kérdőív arra is kitért, hogy azok, akik már részt vettek valamilyen fesztiválon, azok mely fesztiválon vettek részt, hányszor, tavaly részt vettek-e az adott fesztiválon, illetve, hogy idén tervezik-e? A felsorolásban 12 hazai fesztivál szerepelt, köztük a Sziget Fesztivál, Campus fesztivál, és a Hegyalja Fesztivál. Mivel debreceni egyetemisták között kérdeztem le a kérdőívet, ezért előzetesen azt gondoltam, hogy a debreceni Campus-fesztivál látogatottsága lesz túlsúlyban, azonban a válaszadók több mint fele egyszer sem volt még a Campus, vagy a korábbi Vekeri- tó Fesztiválon. Ezzel szemben a Hegyalja Fesztiválon részt vevők aránya magasabb volt, a megkérdezettek több mint fele már részt vett legalább egyszer ezen a fesztiválon. A fesztiválszervezők számára nagyon fontos visszajelzés az, hogy valaki a következő évben is visszatér-e, ezért ezt is vizsgálta a Delta Fest Kft, és a kérdőívek alapján a 2008-as Hegyalja Fesztivál résztvevőinek nagy része tervezte, hogy 2009-ben ismét elmegy a fesztiválra. Azok azonban, akik 2008-ban nem vettek részt, azok közül nagyon kevesen jelezték, hogy 2009-ben elmennének, ezért elmondható, hogy a megelőző évi fesztivállátogatás nagyban befolyásolja az adott évi hajlandóságot:

²⁵ A teljes kérdőív megtalálható a függelékben

2. táblázat: Két egymást követő évben a részvétel kapcsolata

Tavalyi és ideji tervezett részvétel kapcsolata (%) 2009

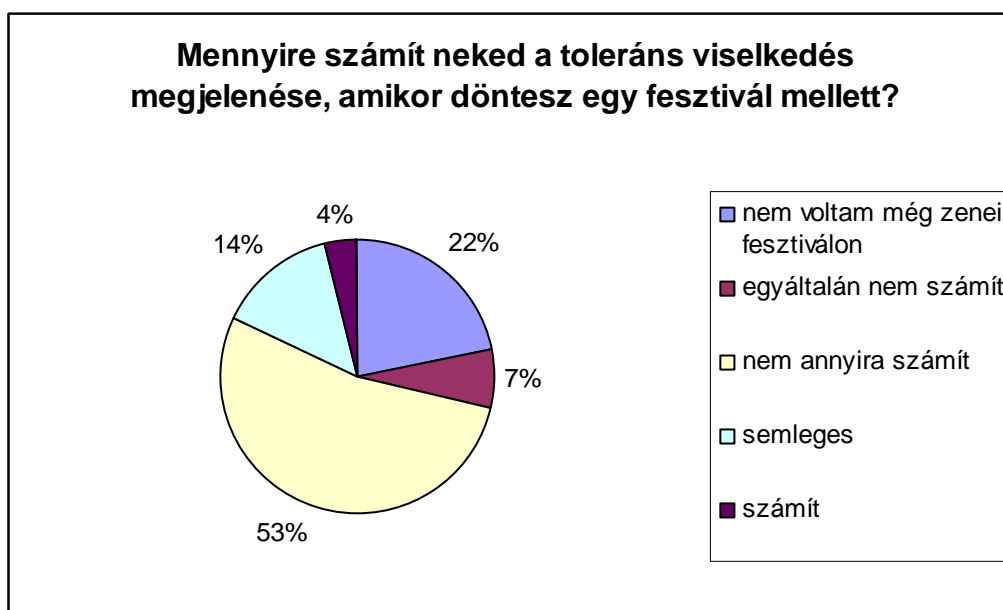
	Idén tervezed, hogy elmész a Hegyalja fesztiválra?		Összesen
	igen	nem	
Tavaly részt vettél a Hegyalja fesztiválon?	igen	4	30
	nem	56	70
Összesen		60	100

Forrás: saját szerkesztés²⁶

A kérdőívben meghatározó szerepet kapott az, hogy mi vonzza a fesztiválozókat egy fesztiválra, és mi az, ami visszatart valakit attól, hogy elmenjen egy ilyen rendezvényre. Egy fesztivál melletti döntésnél olyan befolyásoló tényezőket soroltak fel, mint például a fellépő zenekarok összessége, színházi program, a helyszín lakhelytől való távolsága, az árak, a közönség milyensége, a tolerancia, környezetvédelem megjelenése, és a válaszadóknak ezek fontosságát kellett értékelniük. Előzetes várakozásom az volt, hogy a belépő ára és a fellépő zenekarok lesznek a legfontosabb tényezők, és a színházi, közéleti programok a legkevésbé motiváló faktorok. Az adatok is azt mutatták, hogy a fellépők minősége (64% szerint nagyon sokat számít), és a belépő ára (47% szerint nagyon sokat számít) a két legfontosabb tényező egy fesztiválnál. A tolerancia, környezetvédelem, drog prevenció megjelenése körülbelül a már fesztiválon részt vett válaszadók fele szerint nem annyira számít. Tapasztalataim, és várakozásaim szerint is egyre fontosabb jellemzője a fesztiváloknak a másokkal szembeni tolerancia, és a válaszadók csak kis hányada válaszolta azt, hogy ez egyáltalán nem számít neki, amikor dönt egy fesztivál mellett, ugyanakkor szintén kevesen felelték azt is, hogy számít ez a tény.

²⁶ Az adatokat a Delta Fest Kft. megbízásából gyűjtöttem, és személyes felhasználásukra engedélyt kaptam.

7. ábra: Tolerancia megjelenésének fontossága egy fesztiválon (%) 2009 N=100

Forrás: saját szerkesztés

A fesztiváloktól visszatartó tényezők között szerepelt a belépők ára, a tömeg, egyes fellépők hiánya, a higiéniai helyzet. A legtöbb egyetemista szoros költségvetés szerint él, ezért nem mindegy, hogy mennyi pénzt kell belépőjegyre költenie: a válaszadók közül - azok, akik 2009-ben nem tervezték, hogy fesztiválra mennek - 32% felelte, hogy igenis szerepet játszik a bérlet vagy napijegy ára abban, hogy nem megy el fesztiválra.

Arra is próbáltak rájönni, hogy mi motiválná azokat, akik nem voltak még fesztiválon, és nem is tervezik, hogy elmenjenek: kíváncsiak voltak, hogy esetleg az olcsóbb belépő, komfortosabb környezet, több külföldi fellépő, vagy esetleg a „szimpatikusabb” közönség befolyásolná-e őket abban, hogy elmenjenek. Az adatok azt mutatták, hogy a felkínált opciókra a 2009-ben fesztivált nem tervezők kisebb hányada (maximum 20%-a) válaszolta csak, hogy befolyásolná őt.

3. táblázat: A közönség és a fesztiválozás kapcsolata
(%) 2009
N=100

Mennyire befolyásolna téged, hogy elmenj egy fesztiválra az, ha a közönség szimpatikusabb lenne?	%
megyek idén fesztiválra	68
egyáltalán nem	5
nem annyira	6
semleges	6
teljesen	15

Forrás: saját szerkesztés

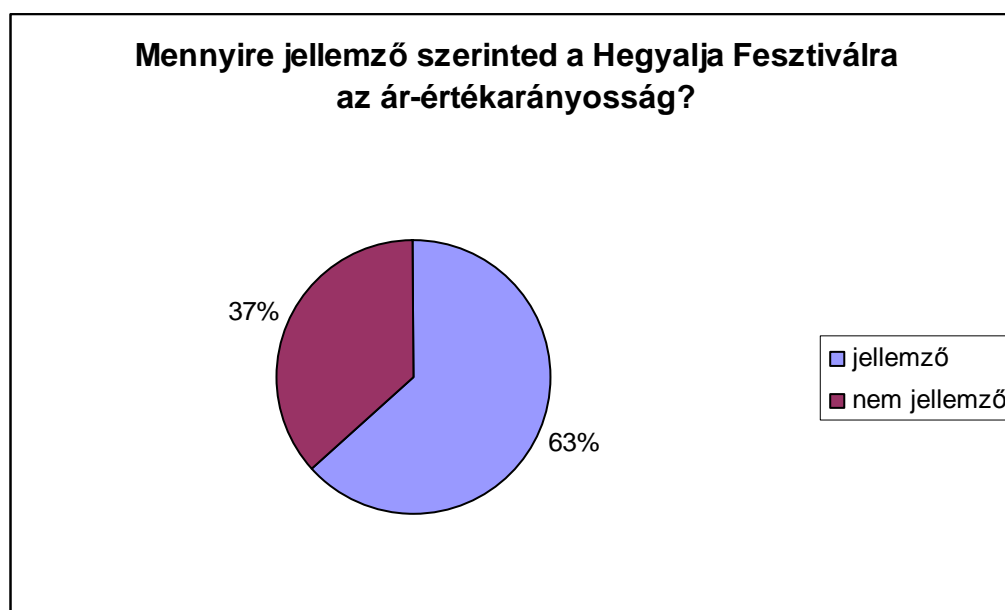
A kérdőív egy következő blokkjában arra voltak kíváncsiak a szervezők, hogy a megkérdezettek hogyan viszonyulnak egyes fesztiválokhoz, mit gondolnak például a Hegyalja Fesztiválról, Balaton Sound-ról, Volt Fesztiválról, Campus Fesztiválról. A fesztiválokon eddig résztvevők majdnem egyötöde vélte úgy, hogy élete legjobb buliját éppen a Hegyalja fesztiválon élte meg, ez valószínűleg annak is köszönhető, hogy az összes válaszadók 67%-a²⁷ szerint érdekes programok vannak ezen a fesztiválon.

A Hegyalja Fesztivál egy vidéki fesztiválként indult, távol a Sziget Fesztivál tömegétől, így sokan inkább ezt a fesztivált választották, ha el akarták kerülni a tömeget. Azonban mára a Hegyalja is „kinőtte” magát, amelyet az is mutat, hogy az összes válaszadó 81%-a szerint a Hegyalja Fesztiválra nem jellemző már a kezdeti „családias” hangulat, azonban a durva tömeg sem. A fesztiválon már részt vevőknél is hasonló arányok mutatkoztak: náluk 75% szerint nem jellemző már a „családias” hangulat a rendezvényre. Az összes válaszadó véleménye alapján a Campus fesztivál tekinthető a leginkább elfogadottnak a megkérdezettek között az ár-értékarányosság szempontjából: 88%-uk gondolta úgy, hogy erre a fesztiválra jellemző az ár-értékarányosság. Nyolc felsorolt²⁸ fesztivál közül a második helyen az EFOTT áll, melyet kifejezetten felsőfokú tanulmányokat folytató diákoknak rendeznek meg, ezért nem meglepő, hogy igyekeznek a hallgatók pénztárcájához igazodni. A harmadik helyen szerepel a Hegyalja fesztivál 63%-kal, az utolsó helyen pedig a Sziget Fesztivál áll, mely ezek szerint túl drága a kínálathoz képest.

²⁷ Ebben a fesztiválon eddig még részt nem vevők válasza is benne van.

²⁸ A felsorolt fesztiválok: EFOTT, Hegyalja fesztivál, SZIN, Campus fesztivál, BalaTone, Sziget, Volt fesztivál, BalatonSound

**8. ábra: Az ár-értékarányosság megjelenése a Hegyalja Fesztiválon (%) 2009
N=100**

Forrás: saját szerkesztés

Az egyetemen lekérdezett adatok nem igazodnak a fesztiválózó lakóhely szerinti megosztottságának 2006-2008-as tendenciáihoz. A megkérdezettek-, akik részt vettek már a fesztiválon- többsége 2 megyében: Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében él. Ez az adat azonban annak is betudható, hogy a Debreceni Egyetemen többnyire ebből a két megyéből járnak a diákok, így igen magas előfordulásuk az egyetem folyosóin, és így a megkérdezettek körébe is nagyobb eséllyel kerülhettek be.

4.4.2. Interjúelemzés

Interjúimat a 2009-es Hegyalja Fesztivál idején (július 15-18) készítettem el szakértői mintavétel alapján. Az interjúkra a fesztiválon napközben került sor, illetve egy készült este is. Az interjúkhoz félig strukturált interjúvázlatot készítettem, melyben szerepelt egy bevezető rész, egy-egy blokk a családi és iskolai háttérrel, a vázlat fő részét pedig a fesztivállal kapcsolatos rész tette ki. A négy nap alatt tíz interjút készítettem: hat fiúval és négy lánnyal. Az interjúk különböző helyszíneken készültek: sátraknál, különböző színpadok közelében, civil utca területén. Interjúalanyaim 19-23 év közöttiek voltak,

mindegyikük átlagosnak mondható családban él, és valamennyien egyetemisták jelenleg is, egyikük már dolgozik, de ő is egyetemi végzettséggel rendelkezik.

A Sziget Fesztiválon végzett kutatások azt mutatták ki, hogy a Sziget társadalma az átlagnál magasabb kulturális és szabadidős aktivitással bír. Ez interjúalanyaimnál is megjelenik, ugyanis egyikük például a híres nyíregyházi Nyírség néptáncegyüttes tagja, egyiküknek zenekara van, az olvasás is gyakori válasz volt, ketten versenyszerűen sportolnak (futball, vívás), egyikük kiemelkedő érdeklődést mutat a képzőművészetek iránt, és legtöbbjüknél megjelenik a barátokkal való „lógás”, mint szabadidős tevékenység. Érdekes módon, arra a kérdésre, hogy „*mivel töltöd általában a szabadidődet?*”, csak egyikük felelt azzal, hogy internetezéssel, pedig napjainkban a fiatalok szabadidejük jelentős részét töltik a számítógép előtt.

Napjainkban egyre korábbra tehető az önálló szórakozás megkezdése és ez a fesztiválok közönségének vizsgálatakor is jól megfigyelhető. Tíz interjúalanyomból négyen már 15 éves korukban részt vettek valamilyen fesztiválon, és válaszaikból az is kiderült, hogy szüleik nem is nagyon akarták eltiltani őket ezektől a rendezvényektől, habár féltették gyermekeiket.

Interjúim során többek között az érdekelt leginkább, hogy miért dönt úgy valaki, hogy részt vesz egy könnyűzenei fesztiválon. A Delta Fest Kft. kutatásai azt mutatták, hogy a legfontosabb motivációs tényező a hangulat és a programkínálat, ez az interjúkban is megjelenik. Az első fesztiválra valamennyien a fellépő zenekarok (külön kiemelték az élőzenét) vagy az ismerősöktől hallott „feeling” miatt mentek, egyikük így fogalmazott: „*Az életérzés miatt mentem, amit másoktól hallottam, plusz az Apocalyptica miatt.*” (Kriszta, 21 éves). Emellett nagyon fontos motivációs tényező a baráti társaság is, nemcsak az első fesztivál alkalmával, hanem a későbbi programoknál is:

„Hát akkoriban még főleg azért mentem, mert a barátnőim mind mentek, és együtt lehettünk. Akkor még nem is annyira a program miatt mentünk, mi legalábbis.” (Eszter, 21 éves)²⁹

Interjúalanyaim fiatal koruk ellenére számos fesztiválon vettek már részt, és mindegyikük a Hegyalja Fesztivál „visszatérő vendége” volt, tehát a „Hegyalja-feeling” valóban meghatározó tényező, de nemcsak ez vonzza ide évről-évre a fiatalokat:

²⁹ A teljes interjú a függelékben olvasható.

„Húú, hát vagy hatszor voltam már Hegyalján. Egyrészt közel van, még aránylag megfizethető, és ide járunk évek óta. Ebben az évben a fellépők is jók, tavaly nem volt valami jó, de idén nagyon tetszik.”
(Eszter, 21 éves)

A meginterjúvoltak közül négyen már a Szigeten is részt vettek, hárman jártak már a nyírbátori Azfeszten is, valamint egyikük a Balaton Sound-on és a marosvásárhelyi Fél-szigeten is, ketten pedig a VOLT Fesztiválon is. Külföldi fesztiválra mind elmennének, ha az anyagiak nem korlátoznák őket (főként ausztriai és angolai fesztiválokat említettek). Ezek alapján elmondható, hogy a különböző fesztiválok között igen nagy az átjárás.

A jelenlegi fesztiválokon, így a Hegyalja Fesztiválon is rendkívül széles már a programkínálat: nemcsak az esti programok érdekelhetik a fesztiválózókat, hanem napközben is található nekik tetsző tevékenységet. A civil szervezetek megjelenését valamennyien jó dolognak tartják (egyiküknek nem volt véleménye a témában), színesebbé teszik szerintük a fesztivált a civilek jelenléte, valamint kedvezőnek tartja egyikük abból a szempontból is, hogy a fiatalok fogékonyak az ilyen rendezvényekre, tehát megfelelő helynek számíthatnak egyes társadalmi vagy akár környezeti kérdés kommunikálására. A legfontosabb programoknak még mindig az esti koncerteket jelölték meg az alanyok, de többen is említették, hogy meglátogatták a civil utcát, és részt vettek különböző beszélgetéseken.

Résztevő megfigyelésem és interjúim közben is egyik szempontom az volt, hogy vajon lehet-e kategorizálni valamiképpen a Hegyalja Fesztivál közönségét? Tapasztalataim és a válaszok arra engedtek következtetni, hogy az egyes programokon való részvétel lehet tudatos választás (az interjúalanyok felét sorolnám ebbe a csoportba), mások azonban úgymond „keringenek” (interjúalanyok másik felére volt jellemző) a fesztiválon, és mindenhol bele-bele hallgatnak az éppen zajló koncertbe vagy programba, igyekeznek minél több koncertet megnézni, minél több bulira eljutni. Ezek saját megfigyeléseim alapján is tipikus csoportoknak tekinthetők a fesztiválon. A „keringő” csoport ellentéte tulajdonképpen a „tudatos fesztiválózó”, aki jó előre kinézi az őt érdeklő programokat, és ez alapján tudatosan mozog a fesztiválon. A „keringők” és a „tudatosak” között helyezkedik el egy köztes csoport, akik szintén az előre kiválasztott programra indulnak el, azon vesznek részt, azonban ezeket „letudva” bármi másra is nyitottak. Megfigyeléseim és interjúim alapján erre a három csoportra tudnám bontani a hegyaljai fesztiválózókat.

Interjúimban arra is kíváncsi voltam, hogyan is vélekednek általában a mai magyar fesztiválokról a fiatalok, és válaszaikban mennyire jelenik meg például az általam előzetes hipotézisnek tekintett tolerancia, vagy egy sajátos fesztiválózó életforma megléte. Ketten is kiemelik ezzel kapcsolatban, hogy egyre szervezettebbek és színvonalasak a hazai rendezvények, az alanyok fele kiemeli, hogy a színvonal emelkedésével persze az árak is megnöttek, és igen nagy különbségek is kialakulhatnak két fesztivál között (példának a Balaton Sound és a Hegyalja jegyárai közötti különbséget említette egyikük). Bence (21) szerint egyre inkább elmennek az anyagiak irányába a magyarországi fesztiválok, és ezzel elveszíthetik „sajátos bájukat”. Az egyik lány így nyilatkozott a hazai fesztiválokról:

„Szerintem ma megvan valamifajta elkülönülés a fesztiválok között. Hogy például a Balaton Sound az főleg elektronikus és főleg a „felsőbb tízezernek” szól. Ott a Sziget, ami ugye a Sziget...szóval a legnagyobb itthon. A Volt meg a Hegyalja voltak eddig azok, amik főleg rockosak voltak, de már egyre kevésbé, de azért különbség van Volt meg Hegyalja között is, mert azért nyugat meg kelet, érted... És a mai fesztiválokon már nem az az általános látvány, hogy tarajos hajú punkok tarhálnak pénzt, hanem azért a közönség is fejlődött.”
(Eszter, 21 éves)

A fesztivál valamennyiüknél egyet jelent a felhőtlen bulizással, szabadsággal, kikapcsolódással, a szülőktől való távolléttel, a barátokkal való szórakozással, a hétköznapiakból való kiszakadással. Egyikük, László (23) így fogalmazza meg, hogy számára mit jelent a fesztivál: „(...) sok ember, sok zene, barátok, delírium.”. Előzetes hipotézisem szerint a fesztiválok egyfajta közösségi élményt jelentenek, és több interjúalanyom is hangsúlyozta ennek fontosságát: egy-egy koncerten együtt mozog az egész közönség, együtt énekelnek, közösek az élmények. A fesztivál szóról legtöbben a bulira vagy a „piára” asszociáltak. A fesztiválózó életforma elemeire is kitértünk az interjúkban, melynek egyik legfontosabb eleme a sátor (még az is így gondolja, aki nyilatkozata szerint házban szokott lakni általában), Balázs³⁰ (19) szerint ez azért is jó, mert egyszerre ismerkedési terepet is nyújt a sátorozás. A legegyszerűbben Kriszta (22) fogalmazta meg válaszát, mely szerint a legfontosabb elemek: „a zene, a sör, és az alkonyat”. A sátorozás egy speciális életformát jelent sajátos hangulattal, melynek szintén megvannak a maga elemei, mint például az, hogy a szűk hely miatt eleve kevés élelmiszert tudnak vinni a sátorozók. Ezért fordulhat elő, hogy a könnyű ismerkedést

³⁰ A teljes interjú a függelékben található.

követően nem ritka, hogy a szomszédos sátorozók közösen fogyasztanak, megosztják egymással, amijük van: „(...) *utolsó napra már mindenki beadja közösbe, ami maradt, vagy megy a cserekereskedelem*” (Eszter 21 éves). Egy fesztivál elmaradhatatlan eleme még a jó társaság, amellyel érkezhetünk a fesztiválra, de többen kiemelték, hogy ezt megtalálhatjuk akár közben is. Az életformának megfelelően töltik mindennapjaikat a fesztiválózóknak. Az interjúk alapján az átlagos fesztiválózó délelőtt biztosan nem kel fel, délután regenerálódik, késődélután (vagy akár már napközben is) már megkezdődik az „alapozást”, és koraestétől hajnalig, vagy reggelig csak a különböző sátrakat, színpadokat járja. Érdekes, hogy a fesztivál szóval kapcsolatban minden interjúalany megemlítette valamilyen formában az alkoholt, azonban azt elítélik, hogy másoknak a fesztivál szóról egyből az alkohol-és/vagy drogfogyasztás jut eszükbe, egyikük nyilatkozott csak úgy, hogy igazuk van azoknak, akik így gondolnak a fesztiválóokra. A többiek is inkább csak a droggal kapcsolatos előítéleteket tartják helytelennek, az alkohol meglétét ők is elismerik, de hangsúlyozzák, hogy ez nem azt jelenti, hogy mindenki „leissza magát a sárga földig”. Úgy gondolják, hogy aki eddig sem drogozott, az ezután sem fog, vagy nem egy fesztiválon fogja elkezdni, aki pedig eddig is csinálta, az fesztiválon kívül is ugyanúgy fogja. Eszter (21) így nyilatkozott erről a témáról:

„Hát persze, mert ezt lehet olvasni a neten, meg hallani a TV-ben. De most ha valaki nem akar se inni, se szívni, akkor nem fog. Persze vannak, akik ájultra isszák magukat, de ilyen mindenhol van. És szívni is szívnak sokan, de ez a max, ahogy én észrevettem, szóval ettől durvább itt nem nagyon megy, nem úgy, mint egy-két discóban, ahol nyomják a speed-et, meg stb.”

Egyikük, Balázs (19) elítéli, hogy ha a fellépők esetleg illuminált állapotban lépnek színpadra, mivel ő kifizette a belépőt, és ezért a pénzért szeretné is végighallgatni az adott előadót, azt azonban természetesnek tartja, hogy ő valamennyi alkoholt fogyasszon egy-egy koncert alatt.

A debreceni egyetemisták körében általam lekérdezett kérdőívekből az derült ki, hogy a megkérdezetteknek nem annyira számít a toleráns viselkedés megjelenése egy fesztiválon, azonban ezen válaszadók közül nem mindenki vett még részt ilyen rendezvényen. A fesztiválon készített interjúkból az derül ki, hogy a fesztiválózóknak igenis fontos a tolerancia, a másféle stílus, zene, öltözködés elfogadása, és szerintük ez meg is jelenik a fesztiválon. Dénes (22) szerint „embere válogatja ezt is, akárcsak a hétköznapiakban”, ezt a véleményt osztja Bence (21) is. Balázs (19) szerint egy

fesztiválon nem számít, hogy „valaki metálós vagy alteros”, emiatt nem alakulnak ki konfliktusok. A különböző stílusú színpadok és fesztiválózóok tökéletesen megférnek egymás mellett.

Ezek a rendezvények fontos kapcsolatteremtő színterekké váltak. A fesztiválokon mindannyiuk szerint könnyen lehet ismerkedni, mivel a felszabadult hangulat megkönnyíti a kapcsolatteremtést, bár Kriszta (22) szerint inkább a rövid távú ismeretségeknek kedveznek ezek a rendezvények. Saját tapasztalataim is azt igazolják, hogy a fesztiválhangulat nagyban megkönnyíti az ismerkedést, az interjúalanyok által említett legjobb kapcsolatteremtő szituáció például a pultnál való sorban állás, maga a sátorozás, vagy egy koncert.

Mindegyik interjúalanyom egyet értett abban, hogy elengedné a saját gyermekét is fesztiválózni, mivel sok tapasztalatot is lehet szerezni. Korábban már említettem, hogy az interjúalanyok közül többen már 15 éves korukban részt vettek valamilyen fesztiválon, ők azt is megemlézték, hogy megfelelő korban engednék csak el gyermeküket, és megfelelő baráti társasággal: *„17 fölött, legalább 5-6 baráttal, egy kisebbre, tehát nem a Szigetre elengedné”*. (Kriszta 22 éves). Valószínűleg azok, akik fiatalkorukban voltak már fesztiválózni, azok könnyebben elengedik majd leendő gyermekeiket is, de az is elképzelhető, hogy egyesek pont azért fogják visszatartani gyermeküket, mert ismerik a fesztiválok árnyoldalait, veszélyeit is.

Interjúimból az derült ki, hogy a fesztiválokon valóban toleránsabban viselkednek az emberek, azonban ez nem biztos, hogy magától a fesztiváltól van így. Az is kiderült, hogy az egyik legfontosabb tényező a baráti társaság a fesztiválokon is, ez pedig összhangban van azzal, hogy napjainkra a szocializációs színterek közül egyre inkább felerősödött a kortárs csoport szerepe. A válaszok alapján a tipikus fesztiválózó nyitott az újdonságokra és nincsenek konfliktusai a stíluskülönbségek miatt.

5.) Kiegészítő vizsgálat a nyírbátori Azfeszten

A nyírbátori Azfeszt Fesztiválon (Amatőr Zenekarok Fesztiválja) is részt vettem 2009 nyarán, ahol a fesztiválózóknak szociális háttérére vonatkozóan végeztem kérdőíves³¹ vizsgálatot a szervezőkkel együttműködve. A fesztivál ideje alatt 147 darab kérdőívet kérdeztem le. A kérdőív kiterjedt a fesztiválózóknak demográfiai tényezőire, valamint szociális helyzetükre.

A fesztivál kis költségvetésű térségi fesztiválként indult, de a fesztiválózóknak lakóhely szerinti megoszlása már 2006-ban is országos jelentőségű fesztivál képét mutatta, azonban a külföldi előadók szerepeltetése, illetve a fesztiválhelyszín egyedi fekvése nemzetközi rangra is emelhetette a fesztivált 2009-re, egyfajta találkozó pontként a Magyarországon, Romániában, Szlovákiában és Ukrajnában élő azonos érdeklődésű fiatalok számára. A fellépők száma is négyszeresére nőtt négy év alatt, valamint az érdeklődés is megnőtt a rendezvény iránt: 2008-ra a látogatók száma közel tízszeresére (1400-ról 10000-re) nőtt.³²

A fesztiválon megkérdezettek 56%-a fiú, 44%-a lány volt, 15-34 éves kor közé estek, és egyharmaduk már dolgozott. Ezen a fesztiválon általában kezdő zenekarok lépnek fel, ezért is lehet, hogy a közönség körében jóval több középiskolást is találni, mint például a Hegyalja Fesztiválon; valamint ez a fesztivál megfizethető a még keresettel nem rendelkező fiatalok számára is. Erre a fesztiválra többnyire nagy baráti társasággal érkeznek a látogatók, és itt szinte alig jellemző családi házak bérlése a fesztivál idejére, inkább az eredeti fesztiválfeelinget is megtestesítő sátorozás dominál. A kezdő zenekarok olyanokat is a fesztiválra vonzanak, akik egyébként nem járnának ilyen rendezvényekre, de az ismerősök fellépése miatt mégis eljönnek. A megkérdezettek egyharmada gimnáziumot, egyötöde főiskolát végzett, azonban 12% csak 8 osztállyal rendelkezik: ez azonban nem aluliskolázottságuk miatt van, hanem a fentebb említett alacsonyabb életkor megjelenése miatt. A válaszadók felének családi háttérére a szakmunkásképzőt vagy szakközépiskolát végzett apa, és a gimnáziumot vagy főiskolát végzett anya jellemző. Az alanyoknak családjuk jövedelmi helyzetét is értékelniük kellett egy tízes skálán, ahol az egyes a legszegényebbet, a tízes pedig a leggazdagabbat jelentette: a válaszadók több mint fele ötösre vagy hatosra értékelte

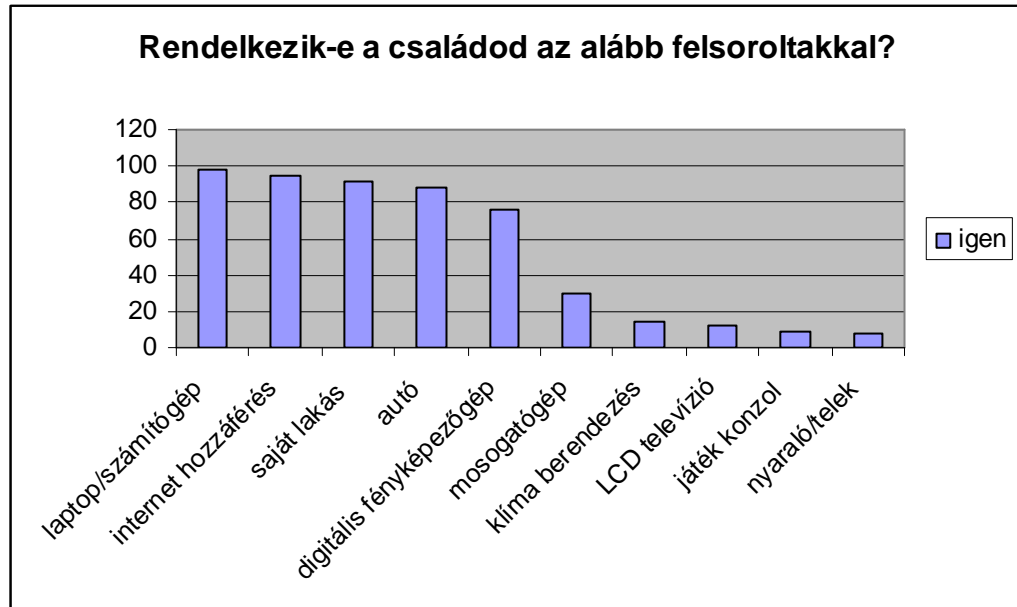
³¹ A kérdőív megtalálható a függelékben.

³² Ezen információkat Veres Tamás főszervezőtől kaptam, és az ő engedélyével használtam fel.

családja anyagi helyzetét, és hármasnál alacsonyabb értéket egy megkérdezett sem adott.

**9. ábra: Különböző javakkal való ellátottság
(%) 2009**

N=147

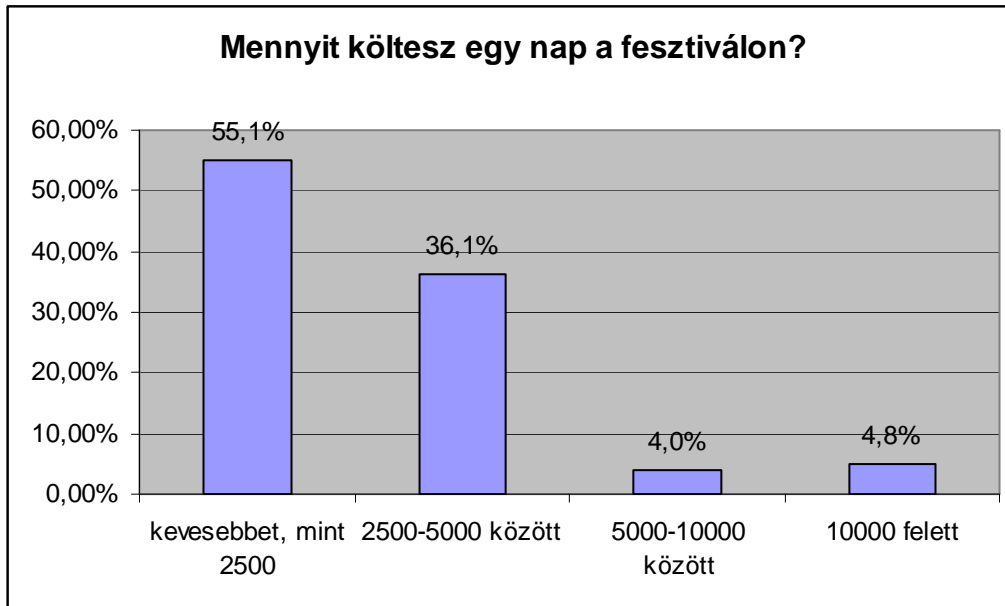

Forrás: saját szerkesztés

A megkérdezettek nagy részének családja rendelkezik saját lakással, autóval, valamint általánosnak mondható már a digitális fényképezőgép birtoklása, azonban a mosogatógép vagy a klímaberendezés nem mondható elterjedtnek. A megkérdezett résztvevők egyharmada az adott évben részt vett a Hegyalja Fesztiválon is, tehát a két fesztivál közönségében vannak átfedések, valamint ezen fiatalok körében tudatosnak mondható az, hogy nyaranta fesztiválról-fesztiválra járnak. Az anyagi helyzetről az is sokat elárul, hogy valaki mennyi pénzt tud, vagy hajlandó elkölteni egy nap a fesztiválon. Az alábbi ábrán látható, hogy a megkérdezettek több mint fele a legalsóbb kategóriába sorolta be magát: ez magyarázható azzal, hogy erre a fesztiválra több szerényebb körülmények között élő fiatal jár, valamint azzal is, hogy kis fesztiválként a rendezvény árai még barátságosak, így elképzelhető, hogy kevesebb pénzből is jól tudják magukat érezni a látogatók.

**10. ábra: A megkérdezettek egynapi kiadása a fesztiválon
(Ft) 2009**

N=147

Forrás: saját szerkesztés

Az induló évekhez képest ez a fesztivál is rengeteget fejlődött, és lassan túllép a nevében is fémjelzett amatőrök fesztiválján: évről-évre ide is egyre nevesebb sztárokat hívnak. Az Azfesztet a „termál rock and roll” jelzővel is szokták illetni, azonban a rock színpadok mellett éjszaka itt is különböző dj-k szórakoztatják a vendégeket. Ez a fesztivál a Hunyadi Zsuzsa által leírt célok közül véleményem szerint a térség idegenforgalmának növelése, infrastrukturális fejlődése, és így gazdasági nevedésének serkentése miatt jött létre.

6.) Összegzés

Jelen szakdolgozat megírását személyes érdeklődés motiválta: kíváncsi voltam, hogy az általam is látogatott Hegyalja Fesztivál milyen hasonlóságokat mutat a korábban már Gábor Kálmán által vizsgált Sziget Fesztivállal; milyen sajátos jegyekkel rendelkezik, amennyiben léteznek ilyenek; és mennyire igazak a különböző elméletekben kidolgozott törvényszerűségek a fesztiválozókra.

Az elméleti részben a fiatalok életében bekövetkező változások rövid felvázolására tettem kísérletet. A változások középpontjában az ifjúsági korszakváltás állt, melynek elemeit saját kutatásom alanyaira is megpróbáltam rávetíteni. A Sziget-kutatások eredményei alapján késéssel ugyan, de hazánkban is megjelent az az új ifjúsági korszak, melynek meghatározó eleme például az egyre korábbra tehető alkohol- és drogfogyasztás, szexuális élet kipróbálása, a felsőoktatás expanziója, valamint az egyre későbbre tolódó családalapítás és munkavállalás. Ezen elemek mindegyike jelen van a Hegyalja fesztiválon is éppúgy, ahogyan a Sziget Fesztiválon.

A Szigeten készült kutatások eredményei közül számos igazolódni látszott saját kutatásom során is. Az általam vizsgált és végzett kutatások egyaránt azt mutatták, hogy a Hegyalja Fesztivál közönségének körében is felülreprezentáltak a magasabb végzettségű fiatalok, az interjúk alapján elmondható, hogy szabadidős aktivitásuk is igen magas, valamint a nyírbátori fesztivál adatai igazolták a számítógép-és internet hozzáférés szerinti felülreprezentáltságot a fesztiválozók körében. Egyik előzetes hipotézisem, – melyet a szakirodalom és saját megfigyeléseim alapján állítottam fel- a tolerancia fontossága is igazolódott interjúim alapján, ezek szerint elmondható, hogy a fesztiválozók valóban úgy gondolják, hogy ezek a rendezvények elmosják a határokat valamilyen szinten, és egyenlősítenek. Kutatási kérdéseim között szerepelt többek között a fesztiválozó életforma, a fesztiválozás motivációi, valamint a különböző programok vonzóereje. A résztvevő megfigyelés, és az interjúk alapján a fesztiválozó életforma legfontosabb elemei a következők: jó társaság, sátor, alkohol (leginkább sör), jó koncertek, és hajnalig tartó bulik. A kutatás előtt saját tapasztalataimra építve is azt gondoltam, hogy a legfontosabb vonzó tényező a fesztiválok esetében a „feeling”, valamint a barátok, és ezt mind a kérdőíves, mind pedig az interjúk vizsgálat megerősítette. A résztvevő megfigyelések és az interjúk alapján megkíséreltem a Hegyalja Fesztivál közönségét valamiképp tipizálni, így három csoportot alakítottam ki.

Az első csoportot tudatos fesztiválóknak neveztem el, a másodikat „keringőknek”, a harmadik csoport pedig a két első kategória kombinációjából tevődik össze. A fesztiválózás napjainkra tudatos tevékenységnek mondható a fiatalok körében, akik között egyre jellemzőbb az a jelenség, hogy nyaranta fesztiválról fesztiválra járnak

Mindkét általam vizsgált fesztivál (Hegyalja, Azfeszt) rock fesztiválként indult, azonban mára mindkettőn megfigyelhető egyéb stílusok előretörése is (bár inkább a Hegyalja Fesztiválra igaz ez nagymértékben). Ez azzal hozható összefüggésbe, hogy manapság nem igen lehet egyetlen zenei stílus köré fesztivált szervezni, mivel azzal nem lehet akkora tömegeket elérni, és így gazdaságilag sem lenne hatékony. Leginkább az elektronikus zene térnyerése figyelhető meg a mindennapi életben, így a fesztiválokon is, ezért képezhetnek kivételt az előbb leírtak alól azok a fesztiválok, melyek az elektronikus zene köré szerveződnek (például a Balaton Sound). Ezek a fesztiválok egyetlen stílussal is közel akkora tömegeket tudnak magukhoz vonzani, mint a Sziget, mely a különböző stílusok keveredésével csalogatja oda a közönséget. Kutatásom folytatására számos lehetőséget látok: idén is tervezem, hogy részt veszek a Hegyalja Fesztiválon, valamint igyekszem minél több fesztiválra eljutni, hogy feltérképezhessem a magyar fesztiválok általános jellemzőit, valamint a különböző rendezvények közötti eltéréseket.

Ötven évvel ezelőtt a rock zene mutatott hasonló jelenségeket, mint napjainkban az elektronikus stílus. A rock zene fejezte ki a fiatalok lázadását, mely folyamatosan egyre többeket vonzott. Elképzelhető lenne, hogy a 21. század „rockzenéje” az elektronikus zene lesz?

Felhasznált irodalom

„About Woodstock”. <http://www.woodstock.com/1969-festival/>. Utolsó látogatás: 2009.09.12.

„About Woodstock”. <http://www.woodstock.com/> . Utolsó látogatás: 2009.09.12.

Andersen Dávid (2009) „Magyarországi fesztiválkörkép”. *HVG* 31, 32. sz. 41-52 oldal.

Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó

Csákvári Géza- Serfőző Melinda (2009): „Kocsonyától az összművészetig”. *Népszabadság* (hétfégi melléklet) 67, 167. sz.

Demetrovics Zsolt (2000) „Az Ecstasy története”. In (Demetrovics Zsolt szerk.): *A szintetikus drogok világa*. Budapest, Animula Kiadó, 20-26. oldal

„Divat lett a fesztiválozás”. http://index.hu/kultur/zene/fesztival/2009/07/20/divat_lett_a_fesztivalozas/. Utolsó látogatás: 2009.09.13.

„Exit History”. http://eng.exitfest.org/index.php?option=com_content&task=view&id=553&Itemid=197. utolsó látogatás: 2009.09.13.

Gábor Kálmán (szerk.) (1993): *Civilizációs korszakváltás és az ifjúság*. Budapest, Oktatáskutató Intézet.

Gábor Kálmán (1996). „Ifjúságkutatási tézisek.” *Educatio Füzetek* 2, 5-13. oldal

Gábor Kálmán. (2000): *A középosztály szigete*. Szeged, Belvedere Kiadó

Gábor Kálmán (2004): „Sziget - kutatások 2000 - 2004”. *Erdélyi társadalom* 2, 2. sz.: 229- 262. oldal

Gábor Kálmán (2005): *Fesztiválok ifjúsága és a drog*. Szeged, Belvedere Kiadó

Gábor Kálmán – Jancsák Csaba (szerk.) (2006): *Ifjúságpszichológia*. Szeged, Belvedere Kiadó

Gábor Kálmán – Szemerszki Marianna (2007): *Sziget Fesztivál 2007*. Budapest, EIKKA

Giddens, Anthony (2003): *Szociológia*. Budapest, Osiris Kiadó

G.D . (2009): Fesztiválok országa. *Heti Válasz* 9, 26. sz.: 66.oldal

Hunyadi Zsuzsa (2004): *A fesztiválok közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban*. Találkozások a kultúrával 2. Budapest, Magyar Művelődési Intézet

Jávorszky Béla Szilárd (2002): *Nagy Sziget könyv: 10 év hév*. Budapest, Crossroads Records Kiadó

Jávorszky Béla Szilárd – Sebők János (2005): *A magyarrock története I. A beat kezdetektől a kemény rockig*. Budapest: Népszabadság Könyvek

Kacsuk Zoltán (2007): Szubkultúrák, posztszublultúrák és neo-törzsek. A látványos ifjúsági szubkultúrák brit kutatásának legújabb hulláma. In (Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos szerk.): *Csoportok és kultúrák*. Kolozsvár, BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék, 7-19. oldal

Kabai Imre (2007): A magyar egyetemisták és főiskolások életútja, élettervei 2004-ben. In (Somlai Péter szerk.): *Új Ifjúság*. Budapest, Napvilág Kiadó, 116-120. oldal

Keszeg Vilmos (2007): Csoportok és kultúrák In (Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos szerk.): *Csoportok és kultúrák*. Kolozsvár, BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék, 7-19. oldal

Kun Enikő. „Woodstock, a hippie zenei fesztivál”
<http://www.geographic.hu/index.php?act=napi&id=7683>. Utolsó látogatás: 2009.09.12.

Molnár Péter (1996): „Fiatalok társadalmi integrálódásának típusai a civilizációs változások tükrében. *Kalokagathia*, 1-2. sz. 7-25. oldal

Morvay Péter- Sebestyén István. „Woodstock öröksége”
http://www.hetek.hu/hit_es_ertek/200908/woodstock_oroksege. Utolsó látogatás: 2009.09.12.

Papp Sándor Zsigmond (2009): Harapj a világba. *Népszabadság* (hétvégi melléklet) 67, 167.sz., 1. oldal

Sebők János (1981): *A Beatlistől az új hullámig*. Budapest, Zeneműkiadó.

Stumpf István (1992): Az ifjúsági problémák értelmezése - ifjúsági kihívás az ezredfordulón. In (Gazsó Ferenc – Stumpf István szerk.): *Rendszerváltozás és ifjúság*. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 11-12. oldal

Sümegei Nóra (200): „Összecipzározva”. *Heti Válasz* 9, 26. sz.:64-65. oldal

Szapu Magda (2002): *A zűrkorszak gyermekei*. Budapest, Századvég Kiadó

Uj Péter (1995) Lazán, nyugodtan, foszló karszalaggal. *Népszabadság*. 1995. augusztus 26-ai száma

Wagner Zsuzsa (2007): Feszt-teszt. *Turizmus Panoráma*. 2007. dec. 14.

„What is Glastonbury?”. <http://www.glastonburyfestivals.co.uk/information/what-is-glastonbury/>. utolsó látogatás: 2009. 09. 13.

Willis, Paul E. (2006): A kábítószerhasználat kulturális jelentése. In: (Gábor Kálmán szerk.): *Ifjúságszociológia*. Szeged, Belvedere Kiadó, 226-227. oldal

<http://www.hegyaljafestival.hu/>. Utolsó látogatás: 2009. 09. 15.

<http://www.sziget.hu/volt/>. Utolsó látogatás: 2009. 09. 15.

<http://www.sziget.hu/>. Utolsó látogatás: 2009. 09. 15.

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A fiatalok legégetőbb problémái – az első három legfontosabb probléma említési aránya	19
2. táblázat: Két egymást követő évben a részvétel kapcsolata	33
3. táblázat: A közönség és a fesztiválozás kapcsolata	35

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A zenei irányzatok és a droghasználat kapcsolata	21
2. ábra: Nyári fesztiválok látogatása.....	23
3. ábra: Látogatók lakóhely szerinti megoszlása	25
4. ábra: Látogatók iskolai végzettség szerinti megoszlása	26
5. ábra: Fesztiválokra való részvétel az adott évben.....	27
6. ábra: A Hegyalja Fesztivál és más fesztiválok viszonya	28
7. ábra: Tolerancia megjelenésének fontossága egy fesztiválon	34
8. ábra: Az ár-értékarányosság megjelenése a Hegyalja Fesztiválon	36
9. ábra: Különböző javakkal való ellátottság.....	43
10. ábra: A megkérdezettek egy napi kiadása a fesztiválon	44

Képek jegyzéke

1. kép: Jimmy Hendrix fellépése Woodstock-ban	9
---	---

Függelék

1. számú melléklet:

Delta Fest Kft. által készített egyetemi kérdőív (különböző egyetemeken, főiskolákon lekérdezett kérdőív- általam a Debreceni Egyetemen)

Sorszám:

A következő kérdőívben szórakozási szokásaiddal kapcsolatban tennék fel néhány kérdést, majd a fesztiválokkal kapcsolatos véleményedről, tapasztalataidról kérdeznék meg. Fontos, hogy **a válaszadás önkéntes**. Természetesen **a kérdőív anonim**, a válaszokat összesítve, egy statisztikai program segítségével dolgozzuk fel. **Köszönjük, hogy válaszaiddal segíted munkánkat! Segítséggeddel reményeink szerint jobb fesztiválok szórakoztatnak majd 2009-ben.**

A kérdésekre több válaszlehetőséget adunk meg, melyek közül a megfelelőt X-el jelöld, pl.: (X) vagy karikázd be:

1. hány éves vagy?
vagyok

2. Fiú vagyok Lány

3. Jelenleg mi a fő elfoglaltságod?

Tanulok

Tanulok, és mellette dolgozom is

Dolgozom

4. Ha tanulsz: milyen iskolában?

Szakmunkásképző

Szakközép/Gimnázium

Főiskola/egyetem

5. Az elmúlt nyáron voltál nyaralni belföldön?

Igen

Nem

6. Az elmúlt nyáron voltál nyaralni külföldön?

Igen

Nem

7. Az idén nyáron tervezel külföldi nyaralást?

Igen

Nem

8. Az elmúlt nyáron voltál többnapos zenei fesztiválon?

Igen

Nem

9. Sorolj fel 5 magyarországi zenei fesztivált, amilyen sorrendben épp eszedbe jutnak:

1:.....2:.....3:.....

.....

4:.....5:.....

10. Voltál már valaha zenei fesztiválon?

Igen
kérdéshez!

Nem → Ugorj a 14.

11. Az alábbiakban fesztiválokat sorolunk fel, arra kérünk jelöld meg melyik fesztiválon hányszor voltál (ha soha nem jártál még valamelyiken értelemszerűen írd „0”-t), majd jelöld meg melyiken voltál tavaly. Végül arra kérnénk jelöld meg melyikre tervezed, hogy elmész idén, és erre (ezekre) napijegyet vagy bérletet veszel-e?.

	Hányszor?	Tavaly?	Idén?	Milyen belépőt tervezel megvásárolni?	
				Napijegy	Bérlet
1. EFOTT					
2. AZFESZT (Nyírbátor)					
3. Hegyalja Fesztivál TokajRakamaz					
4. Kaszanapok (Kazincbarcika)					
5. Kotta (Hajdúböszörmény)					
6. Rockmaraton (Pécs)					
7. BalaTONE (Zánka)					
8. SZIN/Szegedi Ifinapok					
9. Sziget (Budapest)					
10. Campus/Vekeri tó (Debrecen)					
11. Volt (Sopron)					
12. Balaton Sound (Zamárdi)					
13. Egyéb:					

12. Az táblázatban felsorolt dolgok mennyire számítanak, amikor döntesz egy fesztivál mellett? (osztályozd 1-5-ig)

	Egyáltalán nem számít				Nagyon sokat számít
	(1)	(2)	(3)	(4)	
1. Fellépő zenekarok/dj-k összességében	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Magyar fellépők	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Külföldi fellépők	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Mozi program	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Színházi program	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Közéleti, irodalmi beszélgetések	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. A helyszín lakhelyemtől való távolsága	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. A helyszín természeti szépsége	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Szálláslehetőség színvonala	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. A belépő ára	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Étél-ital kínálat árfekvése	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Étél-ital kínálat minősége	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Általában milyen a közönség	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Megjelenik-e a fesztiválon a környezetvédelem	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Megjelenik-e a fesztiválon a drog-prevenció	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Megjelenik-e a fesztiválon a tolerancia fontossága	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

13. Mi tart vissza attól, hogy elmenj egy zenei fesztiválra? Az alábbiakban állításokat találsz, melyeket aszerint osztályozz (1-5-ig), hogy a te esetekben mennyire érzed igaznak az állítást.

(Ha idén még zenei fesztiválra ugord át a kérdést!)

		Egyáltalán nem igaz				Teljesen igaz
		(1)	(2)	(3)	(4)	
1.	Nem is tudtam, hogy vannak ilyenek	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Nagyon drágák a belépőjegyek	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Nem bírom a tömeget	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Nem szeretek sátorban lakni	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	Nem az én stílusom/nekem ez nem szórakozás	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Úgy érzem öreg vagyok már ezekhez	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	Nincs olyan fellépő aki érdekelne	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	Mindig ugyanazok a fellépők vannak	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Koszpos, szemetes helyek a fesztiválok	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	Inkább nyaralásra költöttem azt a pénzt	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

14. Mi kéne ahhoz, hogy elmenj egy zenei fesztiválra? Osztályozd 1-5-ig az alábbi állításokat aszerint, hogy mennyire számítana számodra! (Ha idén még zenei fesztiválra ugord át a kérdést!)

		nem számít				Nagyon sokat számít
		(1)	(2)	(3)	(4)	
1.	Olcsóbb lenne a belépő	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Kulturált lenne a szállás (pl.: nem csak camping)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Lakhelyemhez közelebb lenne	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Izlésemhez közelebb álló fellépők	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	Több hazai fellépő	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Több külföldi fellépő	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

7.	Szép környezetben lenne a fesztivál	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	A koncerteken kívül legyenek irodalmi/színházi programok	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Turisztikailag érdekes helyen legyen a fesztivál	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	A fesztivállátogató közönség szimpatikusabb lenne	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

15. melyik fesztiválra legjellemzőbbek az alábbiak? Mit gondolsz róluk? Több választ is bejelölhetsz.

	Változó helyszínek	Tokaj	Szeged	Debrecen	Zánka	Budapest	Sopron	Zamárdi
ár-értékarányos	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
átlagos buli, semmi extra	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
Családias hangulat	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
durva tömeg	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
elég drága (jegy, kaja, pia, stb.)	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
érdekes programok vannak	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
idegesítő arcok járnak	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
jó arcok járnak	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
jó csajok vannak	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
jó hogy sok ital (stb.) akció van	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
jó pasik vannak	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
kár hogy sok a reklám	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
komfortos a kempingje	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
koszosak a wc-k/zuhanyzók	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
legjobb buli amin voltam	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
legrosszabb buli amin jártam	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
megfizethetetlen	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
mindig ugyanazok az előadók	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
nincsenek jó csajok	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
nincsenek jó pasik	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
tiszták a wc-k/zuhanyzók	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
tők olcsó	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
újdonosságok is vannak	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound
unalmas a program	EFOTT	Hegyalja	SZIN	Campus	BalaTONE	Sziget	Volt	Balatonsound

16. Melyik az a televíziós csatorna amit leggyakrabban nézel? (Max. kettőt karikázz be)

RTL M1/M2 DUNA TV2 VIASAT3 MusicTV VIVA COOL Egyéb
és pedig:.....

Melyik rádiót hallgatod leginkább? (Max. kettőt karikázz be)

Sláger Danubius Mr2Petőfi Juventus Rádió1 Egyéb
és pedig:

17. Melyik településen laksz?, Melyik megyében?

.....

2. számú melléklet: A nyírbátori Azfeszten lekérdezett kérdőív

Sorszám: ' ' ' ' ' ' '

Kedves fesztivállátogató!

A következő kérdőív kitöltésével a segítségedet szeretnénk kérni. A kérdőívet hozzád hasonló látogatók véletlenszerűen kiválasztott csoportján kérdezzük le. A kitöltés természetesen névtelen és önkéntes. Kérlek, a válaszaidat X-szel jelöld a megfelelő rublikában!
Együttműködésedet előre is köszönjük!

A kérdőívben rólad és a családooról szeretnénk néhány dolgot megtudni!

1. Nemed:

' férfi

' nő

2. Mikor születted?

19 ' '

3. Milyen településen laksz? (állandó lakhely)

' főváros

' megyeszékhely

' egyéb város

' község, falu

4. Hány testvéred van? ' '

5. Hányan éltek egy háztartásban?
' '

6. Mi a legmagasabb iskolai végzettséged?

' kevesebb, mint 8 osztály ' 8 osztály ' szakmunkásképző ' szakközépiskola

' gimnázium ' főiskola ' egyetem

7. Mi szüleid/nevelőszüleid legmagasabb iskolai végzettsége? Tegyél X-et a megfelelő helyre mindkét oszlopban!

Apa (nevelőapa)	Legmagasabb iskolai végzettség?	Anya (nevelőanya)
	kevesebb, mint 8 osztály	
	8 osztály	
	szakmunkásképző	
	szakközépiskola	
	gimnázium	
	főiskola	
	egyetem	
	Nem tudom	

8. Van-e szüleidnek/nevelőszüleidnek valamilyen állandó kereső foglalkozása?

Tegyél X-et a megfelelő helyre mindkét oszlopban!

Apa (nevelőapa)	Van-e állandó kereső foglalkozása?	Anya (nevelőanya)
	Van	
	Nincs, mert nyugdíjas	
	Nincs, mert rokkantnyugdíjas	
	Nincs, mert munkanélküli	
	Nincs, mert háztartásbeli	

9. Jelenleg mi a fő elfoglaltságod?

tanulok tanulok, és mellette dolgozom dolgozom munkanélküli vagyok

10. Hol tudnád elhelyezni a családotokat jövedelem szempontjából ezen a skálán, ahol az 1-es a legszegényebbeket, a 10-es a leggazdagabbakat jelenti? Karikázd be a megfelelő számot!

Legszegényebb

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Leggazdagabb

11. A felsoroltak közül mi van a családotok tulajdonában? Tegyé X-et az elé, amivel rendelkeztek! Többet is megjelölhetsz.

☐ autó	☐ nyaraló/telek	☐ LCD televízió
☐ klíma berendezés	☐ digitális fényképezőgép	☐ játék konzol
☐ internet hozzáférés	☐ laptop/számítógép	☐ mosogatógép

' saját lakás

12. Milyen belépőt váltottál?

' Napijegy

' Bérlet

' Nyertem a jegyet

13. Sorold fel a három számodra legfontosabb külföldi zenekart az idei fellépők közül!

1. 2. 3.

14. Sorold fel a három számodra legfontosabb magyar zenekart az idei fellépők közül!

1. 2. 3.

15. Mivel érkeztél Nyírbátorba?

' vonat

' busz

' saját vagy barát személygépkocsija

' autóstopp

' helyi lakos vagyok

16. Mely fesztiválokra vettél/veszel még részt idén nyáron?

' Pannónia Feszt ' Volt Feszt ' Balaton Sound ' Hegyalja Feszt ' EFOTT ' Campus Feszt ' Gyár Feszt ' Sziget ' Kasza Feszt ' SZIN ' Fezen ' Csak az AZFESZT

17. Hányadik alkalommal vagy az Afesztten? Karikázd be a megfelelő számot!

1 2 3 4 5 6

18. Hol értesültél a fesztiválról? A megfelelőt húzd alá!

Internet Nyomtatott sajtó Tv Rádió Szórólap Plakát

Egyéb:

19. Mennyit költesz egy nap a fesztiválon?

' kevesebbet, mint 2500 ' 2500-5000 ' 5000-10.000 ' többet, mint 10.000

20. Megnézted-e a várost?

' igen ' nem ' helyi lakos vagyok

21. Milyen gyakran jársz év közben koncertekre?

' hetente többször ' hetente ' havonta ' negyedévente ' félévente

' csak a fesztiválok érdekelnek

22. Milyen zenei stílusból szeretnél jövőre többet?

' punk ' metal ' rock ' ska ' hardcore ' jazz/blues

' electro ' világzene ' reggae

Köszönjük a segítséget!

3. számú melléklet: Hegyalja Fesztiválon készített interjú

Interjúalany: Eszter (21)

2009. július. 18.

Először is mesélj egy kicsit magadról!

Hú, hát Varga Eszter vagyok, Nyíregyházán lakok a családommal. Most leszek 21 éves. Imádok festeni, elég jó is vagyok benne, szeretek a barátaimmal lenni, nagyokat sétálni velük, és persze bulizni is. Van egy bátyám, ő már 26 éves és dolgozik fent Pesten. Hát hirtelen nem tudom mit mondhatnék még...

Mesélj egy kicsit akkor a szüleidről is!

Mégis mit?

Ami eszedbe jut először!

Hát szüleimmel élek, mivel a helyi fősulira járok, úgyhogy kicsit nehézkes mostanában a viszonyunk. Tudod, én elmennék bulizni többször is egy héten a csoportársakkal, meg minden, de ők meg másnap kelnek reggel, szóval vigyázni kell, vagy megy a balhé emiatt kicsit. Anyu egyébként az APEH-nál dolgozik, apa meg Nyírtelken valami elektronikai izéssel. Hát mondtam, hogy van egy tesóm, vele már kevesebbet találkozok, mert dolgozik fent. Kisebb korunkban nem jöttünk ki annyira jól, de most már normalizálódott.

Szüleid mit szólnak hozzá, hogy fesztivállátogató vagy?

Hát mára már megszokták, ha mondhatom ezt...Elég régen járok már fesztiválra, vagyis eddig mindig Hegyaljára, meg max Azfesztre. 15 évesen voltam először fesztiválon, mondjuk akkor csak egy napra, pedig a barátnőim végig lehetek, de ezt az egy napot is úgy kellett kierőszakolni, szóval nem örültek eleinte. Meg amúgy most se kértem semmi pénzt rá, hanem évközben spóroltam meg rá a pénzt, szóval így vagyunk ezzel.

Próbáltak-e szüleid eltiltani egy fesztiváltól?

Hát még mikor kicsi voltam...merthogy milyen alakok járnak oda. Anya ezt is csak „alja fesztiválnak” hívja, de túl előítéletes a fesztiválokkal szemben.

Mesélj iskoláidról!

Nyíregyre jártam suliba végig. A Kossuth gimibe jártam, ez ilyen evangélikus sulis. Sose voltam kitűnő tanuló, de rossz se, inkább olyan jó... most a fősulira járok Nyíregyre gazdálkodási szakra, mondjuk én szívesen mentem volna rajz szakra is, azt jobban csíptem volna, de anyáék lebeszéltek.

Mivel töltöd általában a szabadidődet?

Rajzolok, meg festek sokat. Sokat vagyok a barátnőimmal: vásárolunk, dumálgatunk, sétálunk, bulizunk. Szerencsére mindig számíthatunk egymásra. Szeretek filmeket nézni, koncertekre járni, vagy például nagyon szeretek főzni is.

Szoktál járni színházba/moziba, kiállításra, ilyesmikre?

Színházba, meg moziba kevésbé, mert már tök drágák. De kiállításokra elég gyakran. Otthon elég sokra, és ha van valami nagy valahol máshol, akkor néha arra is elmegyek.

Térjünk rá a fesztiválokra!

Hány éves korodban vettél részt először fesztiválon?

15 éves voltam, első gimi után...de mondom, akkor csak egy napot voltam Hegyalján. Meg talán Azfeszten egy napot.

Miért vonzottak akkor a fesztiválok?

Hát akkoriban még főleg azért, mert a barátnőim mind mentek, és együtt lehetünk. Akkor még nem is annyira a programok miatt mentünk, én legalábbis.

Hány fesztiválon vettél már részt életedben? Melyek voltak ezek?

Hú, hát voltam vagy 6-szor Hegyalján, meg kétszer Azfeszten. Ennyi. Túl sokra egy nyáron nem tudok elmenni, azért ezek drágák. Pedig érdekelné a Balaton Sound is, vagy a Volt.

Milyen programok érdekelnek általában a fesztiválokon?

Hát főleg a zenei programok, abból is a mi társaságunk főleg az electro-s bulikba megy, de én elmegyek például rockosabb koncertekre is, ha már itt vagyok, vagy hip-hop-ra. De érdekelné a stand up-ok is, vagy voltunk már többször borkóstoláson, vagy ilye tudományosabb előadásokon is. Meg szoktuk nézni mindig a civil utcát is, ott is ha van valami olyan, akkor részt veszünk rajta.

Mit gondolsz, milyen ismerkedési lehetőségeket kínál egy fesztivál?

Hát nagyon jókat. Itt olyan a közeg, hogy adja magát az ismerkedés. Akaratlanul is. Ahogy állsz sorba például a pultnál, vagy egy-egy koncerten. Szerintem nagyon jól lehet ismerkedni, persze az se mindegy, hogy kivel, meg nyilván gondolom, hogy nem a

fesztiválon fogom megtalálni életem szerelmét, bár még az is lehetne, de én szoktam ismerkedni, vagy ha velem próbál valaki, akkor nem küldöm el. Vagy például a sátrazással is tök jól lehet ismerkedni, ott vannak a szomszédok, velük utolsó napra már tuti tök jóban leszel. Meg persze nem ritkák itt ilyen sátoros környezetben a kisebb kalandok sem...

Voltál már külföldi fesztiválon?

Á, nem, még nem. Az nagyon sokba lenni, de elmennék, ha lenne pénzem.

Hát igen, azok drágák.

Mit jelent neked a fesztivál?

4 nap teljes kikapcsolódást, szórakozást, amikor együtt lehetek a barátaimmal, jókat bulizhatunk, élő zene van. Ahogy hömpölyög a tömeg is pl. már estefelé, én azt is imádom. Nincsenek szabályok, mindenki kiszabadulhat a szürke hétköznapiakból, és imádom azt ,hogy ennyien együtt vagyunk...tehát úgy együtt, ahogy mondjuk egy koncerten együtt mozog az egész közönség, együtt énekelünk. Közösek az élményeink egy ilyen fesztiválon.

Hogyan telik egy napod a fesztiválon?

Hát mi általában házban lakunk, és nem sátorban. Szóval valamikor késő délelőtt-kora délután felkelünk, valamit kajálunk, regenerálódunk, aztán jó korán elkezdzünk készülődni, mert hát lányok vagyunk...☺ Kicsit már a házban megalapozzuk a jó hangulatot, aztán elindulunk. Innentől pedig jönnek a koncertek, egészen reggelig. Általában mi már mindig világosban megyünk haza, de hát ha ár itt vagyunk, akkor kihasználom ezt az időt.

Mi a véleményed, miért járnak a fiatalok fesztiválokra?

Szerintem egy fesztivál ad egy sajátos élményt, hogy együtt lehetünk kötöttségek nélkül, meghallgathatjuk a kedvenceinket egy koncerten, aminek tök jó hangulata van. Elfelejthetjük az otthoni gondokat, és egy hatalmasat lehet bulizni.

Milyen társasággal jöttél a fesztiválra?

Mi egy állandó társasággal járunk ide már évek óta, akik így barátnők vagyunk, de ezen kívül még rengeteg ismerősünk van itt, úgyhogy van kivel összefutni.

Miért pont ezt a fesztivált választottad? Milyen tényezők befolyásoltak ebben?

Egyrészt közel van, még aránylag megfizethető, és ide járunk évek óta. Ebben az évben a fellépők is jók, tavaly nem volt valami jó, de az idei tetszik nagyon.

Milyen stílusú koncertek érdekelnek leginkább?

Engem amúgy mindenféle. Tehát elmegyek Parov Stelar-ra is, de aztán megnézem a Tankcsapdát is, de az Irie Maffia is érdekel, vagy valami jó kis hip-hop, vagy még a metál is☺ Úgyhogy széles a paletta.

Tartozol-e valamilyen szubkultúrához?

Á, nem, én nem. De mondjuk ezek a fesztiválok olyanok, hogy így elmosás ez szerintem, szóval együtt van itt a rocker meg az alteros, és jól megvannak, nincs izelés, hogy hülye rocker, vagy izé rapperek, vagy akármi, hanem még haverkodnak is, én úgy látom.

Mit gondolsz arról, hogy sokaknak a fesztivál szóról az alkohol-és drogfogyasztás jut eszükbe?

Hát persze, mert ezt lehet olvasni a neten, meg hallani a tv-ben. De most ha valaki nem akar se inni, se szívni, akkor nem fog. Persze vannak, akik ájultra isszák magukat, de ilyen mindenhol van. És szívni is szívnak sokan, de ez a max, ahogy én észrevettem, szóval ettől durvább itt nem nagyon megy, nem úgy mint egy-két discóban, ahol nyomják a speed-et, meg stb.

Mi a véleményed arról, hogy a mai könnyűzenei fesztiválok már civil szervezetek, művészeti kiállítások, és egyéb kulturális programok is jelen vannak?

Szerintem ez jó, mert segíthet abban is, hogy a kívülálló emberek véleménye megváltozzon a fesztiválokról, mert aki nem jár fesztiválra az szerintem negatívan vélekedik róla.

Mi a véleményed általában a mai fesztiválokról?

Szerintem ma megvan valamifajta elkülönülés a fesztiválok között. Hogy például a Balaton Sound az főleg elektronikus és főleg a „felsőbb tízezernek” szól. Ott a Sziget, ami ugye a Sziget...szóval a legnagyobb itthon. A Volt meg a Hegyalja voltak eddig azok, amik főleg rockosak voltak, de már egyre kevésbé, de azért különbség van Volt meg Hegyalja között is, mert azért nyugat meg kelet, érted☺ És a mai fesztiválok már nem az az általános látvány, hogy tarajos hajó punkok tarhálnak pénzt, hanem azért a közönség is fejlődött.

Szerinted mennyire viselkednek vagy nem viselkednek toleránsan az emberek a fesztiválokon?

Szerintem viselkednek. Egy fesztiválon annyiféle ember megfordul...és senki nem azt nézni,h „nézd már, azon most acélbetétes bakancs van, vagy hogy alterosan van-e felöltözve”, hanem hogy mindenki bulizik, ahogy neki jólesik. Én nem tapasztaltam

még sose ilyen nagy ellentéteket itt, hogy valaki úgy durvábban beszólt volna valakinek ilyesmi miatt.

Ha lenne gyereked, őt elengednéd ilyen fesztiválokra?

Hát el, de én is felhívnám azért minden nap☺ Meg persze nem 10 évesen mehetne el, meg az sem mindegy hogy kikkel. Én olyan barátnőimmal megyek, akiket anyáék is ismernek, és a többiek szüleinél is ez van, úgyhogy így azért jobban elengednek.

Szerinted mik az alapvető elemi a fesztiválózó „életformának”?

Hát igaz, hogy én házban szoktam lakni, de a sátor az alap☺ Meg persze a jó társaság, némi alkohol legyen, de nem a tömény, hanem sör vagy bor. Bulizás reggel 5-ig minimum,ha már itt vagyunk. Kevés kaja, sátorosoknál utolsó napra már mindenki beadja a közösbe, ami maradt és közösen csinálnak valamit, vagy megy a cserekereskedelem, hogy „nekem van még 2 kiflim, egyiket odaadom, ha te meg adsz májkrémet”, stb. Megvan a saját hangulata az egésznek.

Van jelenleg párkapcsolatod?

Nem, nincsen, de szerintem nem is jó „párban” fesztiválozni, mert nem tudod magad úgy elengedni, mert valaki azért van, aki felé tartozol.

És mik a jövőbeli elképzeléseid?

Hát elvégzem a sulit, remélem kapok valahol állást, nekem az is mindegy, ha nem Nyíregyén, aztán beindul a munkás élet...de nyáron tuti akkor is el fogok menni valami fesztiválra.

Köszönöm a beszélgetést

4. számú melléklet: Hegyalja Fesztiválon készített interjú

2009. július 16.

Interjúalany: Balázs (19)

Kérlek, mesélj egy kicsit magadról!

Hát nem tudom, szeretek fesztiválozni, főleg koncertekre járni. Miskolci vagyok. 19 éves múltam. Hát mit mondjak még magamról?

Ami eszedbe jut.

Tehát eljárók koncertekre is, de amellet bulizni is. Én minden műfajt meghallgatok, tehát így vegyesen hallgatok zenét.

Mesélj egy kicsit a családotról!

Hát testvéremmel jó a kapcsolatam, ő 16 éves, úgy elpoénkodunk meg elszórakozunk, együtt járunk bulizni. Anyukám orvos, jóapámnak asszem pfúúú szerintem egyetemen szerzett diplomát, de ezt most meg nem mondom neked...villamosmérnök.

Testvérem nagyon kritikus zenetéren, tehát nagyon. Volt most a Sound-on (Balaton Sound). Azért onnan is úgy jött haza, hogy meg volt a véleménye.

Szüleid mit szólnak hozzá, hogy eljöttél a fesztiválra?

Ők adják a piát, nem kell megvenni a boltban, hallelúja...nem viccelek amúgy.

Próbáltak-e szüleid eltiltani egy fesztiváltól?

Talán régebben, de nem.

Mesélj egy kicsit az iskoláidról!

Földes Ferenc Gimnázium színeit tarkítom Miskolcon. Azt kell hogy mondjam, hogy elég jó tanuló voltam. Most érettségiztem.

Mivel töltöd általában a szabadidődet?

Bulizás, fesztiválozás, haverokkal lógunk, koncertekre járunk, igyekszünk azért így aktívan tölteni a szabadidőnket.

Szoktál járni színházba/moziba, kiállításra?

Hát...színházba...szoktunk néha oda is, moziba kevésbé. Kiállításokra? Most, ha azt kell, hogy mondjam, hogy modern művészetről van szó, akkor igen. Tehát, hogyha tényleg arról van szó, akkor én azt tényleg megfizetem, elmegyek, de amúgy igazából nem.

Hány éves korodban vettél részt először fesztiválon?

Hát olyan 3 éve voltam először.

Miért vonzottak akkor a fesztiválok?

Nem tudom. Mindig úgy szerettem előben meghallgatni a színészeket, illetve előadókat, megnézni, hogy mit nyújtanak a színpadon, és nem csak úgy felvételen.

Hány fesztiválon vettél már részt életedben? Melyek voltak ezek?

Tyúúú... te ezt megszámolni. Jó isten. Jó ezt hagyjuk szerintem.

Kb. mennyi lehetett?

Hát jó azért nem olyan, hogy száz vagy valami. Szóval olyan 6-7-8.

Milyen programok érdekelnek általában a fesztiválokon?

Hát koncertek. Hot-dog evés...(ezt csak viccesen)

Részt szoktál-e venni kulturális vagy egyéb jellegű programokon is a fesztiválokon?

Háát...nagy ritkán. Bár, mikor hogy. Ha úgy adódik, akkor igen.

Mit gondolsz, milyen ismerkedési lehetőségeket kínál egy fesztivál?

Mindenféle ismerkedési lehetőséget kínál egy fesztivál...főleg egy fesztivál.

Szoktál ismerkedni fesztiválokon?

Igen...elég sokat ismerkedem. Igyekszem új arcokkal találkozni, és ebben benne van fiú, lány.

Voltál-e már külföldi fesztiválon?

Nem sűrűn, tehát hogy mondjam? Ha most azt kell, hogy mondjam, hogy Fél-szigetre járok-e, akkor járok, mert ott sok a magyar. (Fél-sziget-Marosvásárhely)

Mit jelent neked a fesztivál?

Felhőtlen szórakozást, ha egyszerűen akarom megfogalmazni.

Mi jut eszedbe a fesztivál szóról?

Fesztivál? Party, koncertek, kaja, pia...

Hogyan telik egy napod a fesztiválon?

Hát alvás, ivás, koncertezés. Többnyire

Mi a véleményed, miért járnak a fiatalok fesztiválokra?

Ismerkedni, meghallgatni az előadókat...élőben, jól szórakozni, együtt lenni a haverokkal.

Milyen társasággal jöttél a fesztiválra?

A legjobb barátaimmal jöttem.

Baráti körödből sokan járnak fesztiválozni?

Igen, igen elég sokan járnak fesztiválokra. A legtöbbre együtt is megyünk.

Miért pont ezt a fesztivált választottad?

Hát miért pont ezt? Mondhatnám, hogy az ár, illetve, hogy itt van a közelben, mert ugye miskolci vagyok.

Milyen stílusú koncertek érdekelnek leginkább?

Hát...fesztiválszinten így inkább rock-koncertek, disco szinten meg hát olyan, amilyet adnak.

Tartozol-e valamilyen szubkultúrához?

Nem tartozok én sehova. Melyik szubkultúrához? (elég abszurdnak tartotta a kérdést)

Mit gondolsz arról, hogy sokaknak a fesztivál szóról az alkohol-és drogfogyasztás jut eszükbe?

Na most én erről azt gondolom, hogy egyrészt az előadóknak se kellene alkoholt fogyasztaniuk, illetve én nem bírom ezeket. Most a Kispál énekese, a Lovasi András az...voltam már pár Kispál koncerten, volt olyan hogy tajtrészegre itta magát, alig bírt énekelni. Nem bírom ezt. Én azt mondom, hogy én megfizetem a jegyet, és eljövök egy koncertre, akkor azt szeretném végighallgatni. Most az, hogy én valamennyi alkoholt

fogyasztok...de azt kell, hogy mondjam, hogy alkohol nélkül is egy idő után feloldódom. (oldalról egy közbeszólás: „ez a beszéd”)

Mi a véleményed arról, hogy a mai könnyűzenei fesztiválokon már civil szervezetek, művészeti kiállítások, és egyéb kulturális programok is jelen vannak?

Jó, erről fogalmam sincs.

Mi a véleményed általában a mai fesztiválokról?

Mi a véleményem?

Igen.

Ööö...relatívén drágák. Hogy mondjam? A Balaton Sound-ra 45ezer egy hetijegy. Erre meg azt kell mondjam, hogy 14ezer elővételben 13-áig...és a fesztivál kezdődött 15-én. Szóval elég pozitív benyomásaink vannak róla.

Szerinted mennyire viselkednek vagy nem viselkednek toleránsan az emberek a fesztiválokon?

Hát...most magamon kívül annyira részeggel még nem találkoztam. Persze csak viccelek amúgy. Én se úgy megyek koncertre, hogy azért élvezem, mert részeg vagyok. *De mennyire gondolod toleránsaknak a fesztiválozókat a másképp öltözködőkkel, viselkedőkkel szemben?*

Hát abszolút annak találom én. Szerintem itt nem cseszegeti egymást amúgy a metálós és az alteros, meg ilyenek. Nincs ilyen, én nem tapasztaltam.

Ha lenne gyereked, őt elengednéd ilyen fesztiválokra?

Sőt...még többre is, mint magamat. Nem tudom, szerintem ez hozzátartozik az élethez.

Szerinted mik az alapvető elemi a fesztiválozó „életformának”?

Hát a sátrazás, az abszolút. (közben befut az alany pár ismerőse, ez megzavarja kicsit az interjút) Koncerte járás. Átaludni a fél délutánt. Sátrazásban az is jó, hogy tökre össze lehet spanolni a szomszédokkal is.

Van jelenleg párkapcsolatod?

Nincs jelenleg. Egy két és féléves kapcsolatból most küldött el a barátnőm.

Mik a jövőbeli elképzeléseid?

Jövőre ugyanitt ugyanekkor megbeszéljük.

Köszönöm a beszélgetést!